

ВИЛЕНСКИЙ ВѢСТНИКЪ KURYER WILEŃSKI

ВЫХОДИТЬ по Вторникамъ, Четвергамъ и Субботамъ.

Предплата: Россия: В Вильно — 10, З прасянка — 12, Полгода: В Вильно — 5, З прасянка — 6

Квартална: В Вильно — 3, З прасянка — 3 к. 50, Мисіюнна — 1, За ввеза до 40 літер оглошенія плаці сія к. в. 17.

WYCHODZI we Wtorki, Czwartki i Soboty.

Rok 1863.

СОДЕРЖАНИЕ.

Часть официальная: Всеподданнейшее письмо... Циркулярное предложение... Смертная казнь... Распоряжение по глав. управ. почт... Высочайший указ... Назначения и перемещения... Часть неофициальная: Вильно... Письмо из Лондона... Письмо финлянд. сейма... Выдержки из Рус. Инв. и Вирж. Вѣд... Заграничные известия: Общее обозрѣніе... Пруссія... Телеграфическія депеши... Литературный отдѣлъ: О желѣзныхъ дорогахъ въ Россіи... Бобъ-Рокъ... повесть Сильсфильда... Текуція известія... Всеобщее обозрѣніе... Смѣсь.

всякаго вознагражденія, я входилъ о томъ въ сношеніе съ г. министромъ государственныхъ имуществъ.

Нынѣ генералъ-адъютантъ Зеленый уведомилъ меня, что онъ, раздѣляя убѣжденіе въ необходимомъ содѣйствіи къ распространенію между крестьянами Западнаго края образованія въ Русскомъ духѣ, предоставилъ палатамъ государственныхъ имуществъ, во всѣхъ Западныхъ губерніяхъ, разрѣшать по требованію начальниковъ губерній, безденежный отпускъ лѣса, потребнаго на возведеніе училищныхъ помѣщеній въ означенныхъ селеніяхъ, до трехъ сотъ шестидесяти бревенъ и шестидесяти дюжъ жердей на училище, изъ ближайшихъ казенныхъ дачъ, какъ въ счетъ смѣты, такъ и сверхъ смѣтнаго назначенія, если по состоянію дачъ, это окажется возможнымъ.

О такомъ распоряженіи уведомляю ваше превосходительство, присовокупляя, что съ моей стороны предложено почителю Виленскаго учебнаго округа, въ вѣдѣніи котораго состоятъ народныя училища и который имѣетъ все необходимое свѣдѣніе о селеніяхъ и обществахъ, нуждающихся въ лѣсѣ для постройки помѣщеній подъ училища, чтобы онъ относился къ Вамъ, Милостивый Государь, въ потребныхъ случаяхъ, для зависающихъ съ вашей стороны распоряженій.

Подлинное подписаль: Генералъ отъ Инфантеріи МУРАВЬЕВЪ.

С.-Петербургъ, 12 ноября.

Въ 248 N. Рус. Инв. напечатано: Въ Виленскомъ военномъ округѣ за последнее время было лишь три слѣдующіе случая, напоминающіе о существованіи мятежниковъ.

Л.-гв. стрѣлковаго баталіона Императорской фамиліи капитанъ Левашовъ, съ отрядомъ изъ 1 роты того же баталіона и полуэскадронномъ л.-гв. уланскаго полка, настигъ 25 октября у застѣнка Сквороды (въ Трашкунскихъ лѣсахъ, Поневѣжскаго уѣзда) небольшую шайку мятежниковъ и расстрѣлявъ ее, захвативъ весь обозъ; у мятежниковъ 1 убитъ и 1 взятъ въ плѣнъ; у насъ потери не было.

Софійскаго пѣхотнаго полка полковникъ Долгово-Сабуровъ, съ отрядомъ изъ 170 рядовыхъ, 25 казаковъ и 14 конныхъ ратниковъ, переправивъ черезъ р. Бугъ у м. Дрогичина, напалъ на шайку конной шайки Муха и преслѣдуя ее по пятамъ, настигъ и разбилъ шайку близъ замка Карчево (Люблинскаго губерніи Сѣдлецкаго уѣзда); мятежники потеряли 3 убитыхъ и много раненыхъ; сверхъ того у нихъ отбито часть обоза и 4 лошади.

Изъ Ломженскаго уѣзда отъ ген.-лейт. Ганецкаго 1-го получена слѣдующая телеграмма: 29 октября 14 объѣздниковъ изъ м. Винценты, подвѣзая къ д. Леманъ, были неожиданно встрѣчены выстрѣлами изъ деревни и близлежащаго лѣса; при этомъ 4 объѣзdnика убиты и 1 раненъ. Ночью на 30 октября мятежники вѣзли въ г. Ковноны крестьянина съ женой и убили ихъ въ лѣсу.

Изъ Августовской губерніи ген.-лейт. Баклановъ доноситъ, что при непрерывныхъ поискахъ отдѣльными отрядами, мятежническихъ шайекъ уже не открывается, а только захватываютъ отдѣльных бродягъ и открываютъ брошенное или зарытое оружіе. Въ Сейненскомъ уѣздѣ съ 12 по 20 октября добровольно явились изъ шайекъ 45 человекъ; оружія отыскано 96 штукъ.

Изъ донесеній полученныхъ изъ Кіевскаго военного округа видно, что на границѣ Волынской губерніи съ Галиціею въ настоящее время все спокойно и что австрійскія войска продолжаютъ арестовывать мятежниковъ, разбѣжавшихся послѣ дѣла при Поречѣ по окрестнымъ лѣсамъ.

СѢТЬ ГЛАВНЫХЪ ЛИНИЙ ЖЕЛѢЗНЫХЪ ДОРОГЪ ЕВРОПЕЙСКОЙ РОССІИ, СОСТАВЛЕННАЯ ВЪ ГЛАВНОМЪ УПРАВЛЕНІИ ПУТЕЙ СООБЩЕНІЯ И ПУБЛИЧНЫХЪ ЗДАНІЙ.

Желѣзныя дороги, какъ усовершенствованные пути, сокращающіе время и цѣну перевозки, должны имѣть самое большое и полезное примѣненіе въ Россіи, по обширности нашего отечества, по недостатку въ немъ устроенныхъ сообщений и по свойству самаго климата: въ слѣдствіе обширности страны, мѣста производства раздѣляются большими пространствами отъ мѣстъ сбыта; по неимѣнію устроенныхъ сообщений, естественныя богатства остаются неприводимыми; а по свойству климата, болѣею частью суроваго, водяныя сообщения прекращаются въ теченіе почти половины года, сухопутныя дороги дѣлаются затруднительными въ зимнее время и почти непродоходимыми весною и осенью; устройство же и содержаніе шоссированныхъ дорогъ обходится чрезвычайно дорого отъ недостатка на большихъ пространствахъ годнаго матеріала и отъ вреднаго на грунтъ вліянія перехода отъ зимы къ веснѣ.

Опытъ немногихъ существующихъ въ Россіи желѣзныхъ дорогъ доказалъ уже, что при хорошо приспособленномъ къ климатическимъ условіямъ начертаніи ихъ, сообщеніе по нимъ дорогамъ можетъ быть исполнено безпрерывно во все время года. Впрочемъ это подтвердилось еще прежде, въ весьма большомъ размѣрѣ, твердилось еще прежде, въ весьма большомъ размѣрѣ, такихъ же условій, какъ Россія относительно климата, недостатка устроенныхъ сообщений и обширности страны, при маломъ сравнительно населеніи, скоро обрѣли все значеніе для нихъ желѣзныхъ дорогъ и менѣе чѣмъ въ 25 лѣтъ покрыли страну сѣтью желѣзныхъ дорогъ слѣшкомъ въ 40,000 верстъ.

Въ Европѣ также дѣятельно занимались устройствомъ желѣзныхъ дорогъ, не жалѣя значительныхъ для этого пожертвованій, и въ настоящее время болѣею частью государства Европы достигнуты уже такіе результаты, при которыхъ Россія быстро отстаетъ отъ другихъ державъ въ торговомъ и промышленномъ движеніи.

ТРЕСЦ

Часть нѣурядова. Напощданныеы list. — Околке залеченіе. — Вѣдомосці о дѣланіяхъ военныхъ. — Вырокъ смерці. — Розпорядженіе зарządu почт. — Найвышій указ. — Мнанованіа і прченіеніа.

Часть нѣурядова. Вильно. — Вѣдомосць з пttu ломыжскаго. — List sejmу finlandzkiego. — Wyciągi z Inw. ross. i Wiad. Gield.

Вѣдомосці заграничне: Pogląd Ogólny. — Pracy Depesze telegraficzne. — Dział literacki. O kolejachъ żelaznychъ w Rossji. — Rok Rok — powiase Seelsfielda. — Wladomosci biezące. — Przeglądъ waznychъ stony. — Rozmatosci.

Часть Официальная.

WILNO.

НАЙПОДДАННЕЙШИЙ ЛИСТЪ.

Od rzymsko-katolickiego duchowienstwa bielskiego powiatu gubernji grodzieńskiej.

Найяснейшій MONARCHO Наймилощійшій CESARZU!

Револуційне дѣланія Крѣства Польскаго прzerwuciли się zъ за Wisly i Buga до краю zachodniego Cesarstwa Rosyjskiego, а между инными і до bielskiego powiatu, szerzącъ groźby і postrach, pociągającъ і duchowne osoby до naruszenia wierno-poddanej przysięgi WASZEJ CESARSKIEJ MOŚCI.

Одпыхая дѣланія револуційныхъ партій, skutkiemъ которыхъ земля наша broczy się we krwi і uznającъ в тѣмъ волѣ Boską і sprawiedliwą karę за грехы nasze, zъ czystego serca просимъ Ciebie CESARZU, uważać нас за wierno-poddanychъ Twoichъ, wyrażającъ przy тѣмъ, iż мы складamy jedną całość і nieoddzielną zъ najsamowładniejszą Rosją; zasyłającъ неустанные молды до Pana Boga, просимъ, aby On zesłałъ koniecъ krwi rozlewу, powracającъ намъ błogosławione dni spokoju, wspierającъ Ciebie NAJJAŚNIEJSZY MONARCHO, niebieską łaską, nieprzejmującъ wzbogacającъ duszę T w o j ą enotami і miłością ku wierno-poddanymъ Twoimъ. Powierającъ losy nasze T w o j e m u, Wielki CESARZU, nieograniczonemu, miłosierdziu zostajemy на zawsze wiernymi poddanymi T w y m i.

(Następują podpisy Dziekana і 17 proboszczów parafjalnychъ pttu Bielskiego.)

При złożeniu tego listu rzeczono duchowienstwo przedъ stawilo 161 r. dla rannychъ żołnierzy, jakowe pieniądze przestano до sztabu wojskъ Wileńskiego wojennego okręgu dla użycia takowychъ według przeznaczenia ofiarodawców.

ОКОЛНЕ ЗАЛЕСЕНІЕ

Jego excellencji p. Wileńskiego wojennego, Grodzieńskiego, Kowieńskiego і Mińskiego generał gubernatora do naczelnikówъ gubernij Wileńskiej, Grodzieńskiej, Kowieńskiej і Mińskiej zъ d. 16 października 1863 roku.

Для поытку kraju, wъ которомъ rozszerzenie оświaty między włościanami в духу czysto ruskimъ powinno być о ile możności wspierane przezъ rządъ, poczytawszy за konieczne wydawanie drzewa zeskarbowychъ lasówъ на pobudowanie szkółъ we wsiachъ włościan czasowo-obowiązkowychъ,

bezъ żadnego wynagrodzenia, komunikowałem się w тымъ względzie zъ panemъ ministremъ dóbr państwa.

Obecnie generał-adjutantъ Zielenyjawiadomiłъ mnie, że onъ podzielaającъ przekonanie о konieczności pomocy wъ szerzeniu między włościanami zachodniego kraju оświaty в духу рускомъ, nadałъ Izdomъ dóbr państwa we wszystkichъ zachodnichъ guberniachъ prawo rozwiązywania на żądanie naczelnikówъ gubernij, wydawania bezpłatnie drzewa, potrzebnego на zbudowanie lokali szkolnychъ в rzeczonychъ wsiachъ, do trzechъ tysięcy zъ sześćdziesięciu kłódъ і sześćdziesięciu dwóchъ żerdzi на szkołę, zъ najbliższychъ skarbowychъ lasówъ, такъ на rachunekъ budżetu, jako też і próczъ budżetowego przeznaczenia, jeżeli wedle stanu lasówъ to się okaże możliwymъ.

О такомъ rozporządzeniu zawiadamiamъ waszą excellencję, dodającъ, że zъ mojej strony zalecono Kuratorowi wileńskiego okręgu naukowego, в wiedzy которого znajdują się ludowe szkoły і który posiada wszystkie potrzebne wiadomości о wsiachъ і gromadachъ, potrzebującychъ drzewa dla zbudowania lokali на szkoły, аżeбы się komunikowałъ zъ jw. panemъ в razachъ potrzeby, dla należytychъ zъ waszej strony rozporządzeń.

(Oryginałъ podpisałъ: Generałъ piechoty MURAWJEW.

St. Petersburg, 12 listopada.

W Wileńskimъ okręgu wojennymъ ostatnimi czasy były tylko trzy następne wydarzenia przypominające о istnieniu powstańców.

Lejb-gw. strzeleckiego баталіону famlij Cesarzkiej kapitanъ Lewaszowъ zъ oddziałemъ zъ 1 роты tego баталіону і półszwadronомъ lejb-gw. ułańskiego полку, doścignąłъ 25 października koło zaścianku Skowrody (wъ traszkuńskichъ lasachъ) powiatu poniewieżского niewielką bandę powstańców і rozpedziłъ ją, schwyтаwszy cały obozъ; у powstańcówъ zabity 1 і wzięty в niewolę 1; у насъ straty niebyły.

Soфійскаго пѣшого полку полковникъ Долгово-Сабуровъ, zъ oddziałemъ zъ 170 szeręgowcówъ, 25 kozakówъ і 14 konnychъ milicjantówъ, przeprawivszy się przezъ Bugъ koło m. Drohiczyna, napadłъ на śladъ konnej bandy Mуха і ścigającъ ją tropemъ, doścignąłъ і rozbiłъ bandę koło zamku Korczewo (lubelskiej gubernji siedleckiego powiatu); powstańcy stracili 8 zabityхъ і wielu rannychъ; próczъ tego oddito у nichъ częśćъ obozu і 4 konie.

Zъ lomyńskiego powiatu odъ jen. por. Ganeckiego 1-go otrzymano następny telegramъ: 29 października 14 objezdczykówъ zъ m. Wincenty, podjeżdżającъ ku wsi Lemanъ были niespodziewанно spotkani wystrzałami зъ wsi і poblizkiego lasu; przy тѣмъ 4 objezdczykówъ zabito і 1 raniony. Wъ nocъ на 30 października powstańcy wzięli в m. Kownosty włościanina zъ żoną і zabiłi ichъ в lesie.

Zъ gubernji augustowskiejъ generał-por. Baklanowъ donosi, iż przy bezustannychъ poszukiwaniachъ osobnemi oddziałami, bandъ powstańczychъ jużъ się nienapotyka, а tylko chwyтаją oddzielnychъ wiozeczówъ і odkrywają rzuconą lub zakopaną broń. Wъ sejnęmskimъ powiecie odъ 12 до 20 października добровольно stawilo się zъ bandъ 45 ludzi; broń znaleziono 96 sztukъ.

Zъ doniesień otrzymanychъ зъ okręgu kijowskiego widać, iż на границі gubernji wulońskiej zъ Galicją, obecnie wszystko spokojnie і że austriackie wojska kontynuują arestować powstańców, którzy się rozbiegli по potyczce pod Poryckiemъ. (Inw. ros.)

Въ виду всѣхъ этихъ условій начертана сѣть главныхъ линій желѣзныхъ дорогъ, изображенная на прилагаемой при семъ картѣ:

- 1) Южная линия отъ Москвы чрезъ Тулу, Орель, Курскъ, Харьковъ, Екатеринославъ і Александровскъ въ Крымъ чрезъ Симферополь до севастопольскаго порта, всего протяженіемъ около 1440 вер.
- 2) Восточная линия отъ Орла чрезъ Тамбовъ до Саратова протяженіемъ 680 —
- 3) Западная линия отъ Орла чрезъ Смоленскъ і Витебскъ до Динабурга (гдѣ начнется существующая рижско-динабургская дорога і проходитъ с. петербурго-варшавская) и далее отъ Риги чрезъ Митаву до Либавы, всего протяженіемъ, не считая 204 версты рижско-динабургской дороги, около 945 —
- 4) Югозападная или одесская линия отъ Одессы чрезъ Балту, Брацлавъ і Липовецъ въ Кіевъ і отъ Кіева, чрезъ Черниговъ на соединеніе съ западною линіею, между Брянскомъ і Рославлемъ, протяженіемъ, влючая устроенную уже вѣтъ отъ Одессы къ Парканамъ на Днѣстръ у Тирасполя, до 1065 —
- 5) Юговосточная или антрацитная линия отъ Екатеринослава до Грушевкы (откуда уже устроена грушевская желѣзная дорога къ Дону у Аксаа), протяженіемъ до 380 —

Въ сложности около 4510 вер. (Продолженіе впрѣдъ).

щих оправдать его.—Казалось бы, что факторство г-жи Елены Б. должно было прекратиться.

Однакож, несколько дней тому назад, эта госпожа привела во военную канцелярию наместника мать содержащегося в пидачелю помешика Скоржевского и какую то его родственницу. За отсутствием директора канцелярии генерала Рожнова, я, как помощник его, принял этих дам и объявил им, что дело Скоржевского не зависит от канцелярии, в которой не производится ни следствия, ни суда, и что для этого есть особая следственная комиссия и военные суды.

На следующий день, или может быть и позже, дамы эти явились опять, но уже без факторши. Им было объявлено то же самое.— Наконец 12 числа этого месяца, г-жа Скоржевская явилась ко мне с вопросом: «будет ли доставлено на разныя и з д е р ж к и и п а с с о д о м этихъ 2000 золотых, которые вручила вам г-жа Елена Б., или нужно еще прибавить.»

Весьма естественно, мною овладло сильнейшее недогование, и под влиянием этого чувства, навърно, я могъ сказать что набудъ оскорбительное стоиъ почтенной особѣ, какъ г-жа Скоржевская, за что искренно извиняюсь предъ ней.

Между тѣмъ г-жа Скоржевская объяснила мнѣ, что она вполне убѣждена въ мошенничествѣ со стороны г. Елены Б., такъ какъ съ перваго раза и сказала, что дѣло ее сына вовсе не зависитъ отъ канцелярии; ей хотѣлось только, чтобы собственныя мои слова подтвердили ее убѣждение.

Для избѣжанія подобной клеветы, я не принималъ просителей у себя на квартирѣ; но какъ этого нельзя избѣжать въ канцелярии, то, по распоряженію директора, воспрещено безусловно впускать въ канцелярію просителей.

Дѣлау гласными эти два факта, съ просьбою напечатать объ этомъ въ другихъ газетахъ, не для того, чтобы я считалъ нужнымъ оправдывать себя въ виду безчестнаго поступка со стороны г-жи Елены Б.; лица, которыхъ знакомствомъ я имѣю честь пользоваться, слишкомъ хорошо меня знаютъ; но для того, чтобы помануть дѣя факторши нашли справедливое презрѣніе въ томъ кружкѣ, гдѣ онѣ приняты, и чтобы семейства, которыя находятся въ такомъ положеніи, какъ г-жа Скоржевская, ни въ чемъ недовѣрились факторшамъ, такъ какъ всѣ ходатайства ихъ не могутъ имѣть никакого успѣха, а единственная цѣль этихъ госпожъ выманывать деньги. (Р. Ив. N. 247)

Изъ Ковно. Позволю себѣ васъ просить дать мѣсто въ столбцахъ вашей почтенной газеты слѣдующему описанію очевидца о положеніи, въ которомъ находятся политическіе преступники въ тюрьмахъ г. Ковно, которыхъ я имѣлъ случай посѣщать нѣсколько дней тому назадъ. Я вовсе не сомнѣваюсь, что въ другихъ городахъ поступаютъ съ плѣнными такимъ же образомъ. Но я сообщую вамъ теперь факты, за достоверность которыхъ ручаюсь.

У насъ, въ Ковно, содержится около 900 политическихъ преступниковъ. Изъ этого числа 500 помѣщены въ общинныхъ зданіяхъ военного госпиталя—прочіе же помѣщены въ малой ратушѣ, на почтовой станціи и въ двухъ большихъ зданіяхъ монаховъ августинцевъ. Каждый плѣнный имѣетъ свою кровать съ матрасомъ, подушками и теплымъ одеяломъ. Ему дозволено два раза въ недѣлю получать отъ своихъ родственниковъ и друзей вещи, въ которыхъ онъ нуждается, равно же и шесть рублей деньгами. Большія суммы плѣнный можетъ получить только по особому на то разрѣшенію. Постели очень опрятны, комнаты чисты и въ доказательство, что всѣ гигиеническія условія соблюдаются, служитъ тотъ фактъ, что изъ плѣнныхъ только 16 больныхъ. Единственный недостатокъ относительно содержания плѣнныхъ состоитъ въ томъ, что комнаты, въ которыхъ они содержатся, слишкомъ малы для числа плѣнныхъ, помѣщенныхъ въ нихъ; но за то они пользуются въ военномъ госпиталѣ всеми удобствами тоже въ отношеніи простора.

Сначала распредѣлили слухи, что пища, предназначенная для преступниковъ неудовлетворительна, что

и было не безъ основанія. Но присланный отъ правительства изъ С.-Петербурга сюда коллежскій совѣтникъ Дервицкій вскорѣ привелъ дѣла въ надлежащій порядокъ.

Каждый плѣнный получалъ прежде 18 или 20 коп. сер. въ день и имѣ дозволено было прибавить къ этой суммѣ по 10 к. изъ своихъ собственныхъ средствъ. Г. Дервицкій запретилъ это, и теперь плѣнные получаютъ вмѣстѣ прежнихъ 18 к., обѣдъ, состоящій изъ супа съ говядиною и жаркого съ картофелемъ, на ужинъ супъ и холодная говядина. Въ постные дни они получаютъ, еще пиво, изъ котораго они варятъ себѣ супъ. Во избѣжаніе дальнѣйшихъ жалобъ, онъ распорядился, чтобы плѣнные въ каждомъ отдѣленіи выбрали довѣренныхъ, на которыхъ возлагается обязанность наблюдать за правильнымъ отпускомъ припасовъ въ кухню. Такихъ избранныхъ самими плѣнными довѣренныхъ въ военномъ госпиталѣ 3. Они получаютъ говядину по вѣсу, наблюдаютъ затѣмъ, чтобы все полученное количество было положено въ котель, чтобы ее хорошо сварил, наконецъ, чтобы порціи были правильно раздѣлены для всѣхъ наравнѣ. Такимъ образомъ, всѣ теперь совершенно удовлетворены. Я самъ былъ тамъ предъ обѣдомъ, попробовалъ супъ и говядину, и нашелъ все вкуснымъ, питательнымъ. Я прошелъ чрезъ всѣ комнаты и только слышалъ одну жалобу. Это былъ плѣнный, котораго недавно только привезли и котораго навѣрно считалъ своей обязанностью жаловаться. Кусокъ говядины, вышедшій на его долю, былъ немного жилисты.

Относительно завтрака, они пользуются правомъ имѣть свой чай, кофе, масло или что имъ только угодно, за исключеніемъ вина и горячихъ напитковъ. Табакъ и сигары имъ тоже дозволены. Въ временныхъ тюрьмахъ, находящихся въ средѣ города, имъ даже предоставляется право открывать окна. Каждый двѣ недѣли ихъ ведутъ въ баню; медики посѣщаютъ ихъ постоянно. Кажется, вышеупомянутое обстоятельство, что изъ 900 плѣнныхъ только 16 больныхъ, служитъ лучшимъ доказательствомъ порядка и опрятности въ тюрьмахъ; кромѣ того, въ числѣ этихъ 16 больныхъ нѣкоторые ранены въ стѣнкахъ. Во всѣхъ комнатахъ, чрезъ которыя я прошелъ, я только нашелъ двухъ больныхъ, не желающихъ отправляться въ больницу. Женщины помѣщены отдѣльно и съ ними обходятся очень вѣжливо.

Относительно вещей, присланныхъ для плѣнныхъ, наблюдается также строжайшій порядокъ и надзоръ, и нѣтъ возможности для какихъ-либо злоупотребленій. При полученіи вещей они записываются въ книги и копии съ этого, вмѣстѣ съ означенными въ нихъ предметами, вручаются плѣнному, которому они предназначены. Вообще обходятся съ плѣнными очень вѣжливо и согласно правиламъ, принятымъ всеми просвѣщенными народами. Я путешествовалъ по Европѣ и имѣлъ случай быть очевидцемъ, какъ обходятся съ государственными преступниками въ другихъ странахъ, и могу свидѣтельствовать, что польскіе плѣнные въ Ковно отнюдь не подвергнуты никакимъ лишностямъ.

Въ теченіе августа мѣсяца были освобождены 83 человека изъ заключенія на томъ основаніи, что нельзя было доказать ихъ участія въ смутахъ, волнующихъ въ настоящее время край.

Общее желаніе поляковъ въ нашей губерніи—видѣть скорѣйшее прекращеніе мятежа и только страхъ, внушаемый еще, хотя уже въ гораздо менѣшемъ размѣрѣ, народонаселенію невидимымъ революціоннымъ комитетомъ, удерживаетъ всѣхъ выразить громко свои чувства. Тоже самое съ здѣшнимъ еврейскимъ населеніемъ относительно строгого наблюденія предисанія относительно субботы: дома одинъ боится другаго нарушить моисеевы законы, но лишь только этотъ страхъ устраненъ, лишь только еврей не находится болѣе въ средѣ своихъ соплеменниковъ—онъ забываетъ святость закона и нарушаетъ оный, на сколько ему угодно.

По 16 октября воротались изъ ласу 915 человекъ (въ ковенской губ.), изъ коихъ болѣе 100 лицъ принадлежатъ высшей аристократіи и духовенству; въ числѣ ихъ находились тоже 17 студентовъ московскаго университета. (Б. Вѣд. N. 395)

Настѣпного дня, или, можетъ быть, и позже, дамы эти явились опять, но уже безъ факторши. Им было объявлено то же самое.— Наконец 12 числа этого месяца, г-жа Скоржевская явилась ко мне с вопросом: «будет ли доставлено на разныя и з д е р ж к и и п а с с о д о м этихъ 2000 золотых, которые вручила вам г-жа Елена Б., или нужно еще прибавить.»

Настѣпного дня, или, можетъ быть, и позже, дамы эти явились опять, но уже безъ факторши. Им было объявлено то же самое.— Наконец 12 числа этого месяца, г-жа Скоржевская явилась ко мне с вопросом: «будет ли доставлено на разныя и з д е р ж к и и п а с с о д о м этихъ 2000 золотых, которые вручила вам г-жа Елена Б., или нужно еще прибавить.»

Nareschie 12 t. m., pani Skórzewska zawiata do mnie z zapytaniem: „czy wystarczy na rózne rozchody i wydatki te 2,000 złotych, które wręczyła mi pani Helena B., czy też potrzeba jeszcze coś dolożyć?“

Naturalnie, oburzenie moje bylo gwałtowne i w uniesieniu pewnie mogłem coś powiedzieć, coby mogło obrazić tak godną osobę, jaką jest pani Skórzewska, za co jak najmocniej ją przepraszam.

Tymczasem pani Skórzewska wytłómaczyła mi, że aż nadto przekonana jest o oszustwie ze strony pani Heleny B., gdyż od pierwszego razu powiedziałam, że interes pana Skórzewskiego wcale nie należy do atrybucji wojennej kancelarii, i tylko chciała z ust moich słyszeć potwierdzenie swego przekonania.

Dla uniknienia podobnych potwarzy, nie przyjmowałem wcale u siebie w mieszkaniu interesentów; lecz kiedy niemożliwym uniknąć tego w biurze, obecnie przez dyrektora kancelarii wydane zostało rozporządzenie niewpuszczania do niej interesentów bezwarunkowo.

Oglaszam te dwa fakty, z prośbą o powtórzenie ich w innych pismach, nie dla tego żebym miał uwiernićć siebie w obec haniebnych postępku pani Heleny B.; opinia moja zanadto ustalona w mniemaniu tych osób, które mnie zaszczycają swą znajomością, lecz żeby wspomniane faktorki znalazły pogardę w kólkach, w których są przyjmowane, i żeby ostrzedz rodziny znajdujące się w położeniu pani Skórzewskiej, aby nie pokładały żadnego zaufania w faktorkach, gdyż żadne ich starania pomyślnym skutkiem uwieńczyć być nie mogą i jedynym ich celem jest wyłudzenie pieniędzy na własną korzyść.

(Inw. ross.)

Z K o w n a. Pozwalam sobie prosić was o danie miejsca w szpaltach waszej szanownej gazety następemu opisowi naocznego świadka, o stanie, w jakim znajdują się polityczni przestępcy w turmach kowieńskich, których ja miałem zreczność odwiedzać przed kilką dniami. Wcale nie wątpię, że i w innych miastach postępują z jenićmi w takій sam sposób. Lecz udzielim wam teraz fakty, za których wiarogodność ręczę.

U nas w Kownie siedzi około 900 przestępców. Z nich 500 lokują się w obszernych murach wojennego szpitala—inni zaś siedzą w małym ratuszu, na stacji pocztowej i w dwóch wielkich gmachach zakonników Augustyanów. Każdy więzień ma swoje łóżko z materacem, poduszkami i ciepłą kołdrą. Dozwala mu się dwa razy na tydzień otrzymywać od swych krewnych i przyjaciół potrzebne mu rzeczy, jako też 6 rubli sr. pieniędzi. Większe summy więzień może tylko otrzymać za szczególnem na to upoważnieniem. Pościelenie bardzo są czyste, pokoje czyste, i dowodem, iż wszystkie higieniczne warunki są przestrzegane służy ten fakt, iż z 900 więźniów 16 jest tylko chorych. Jedynym niedostatkim względem utrzymania więźniów jest ten, iż pokoje, w których oni siedzą są bardzo male dla liczby więźniów, którzy się w nich mieszczą; lecz za to oni korzystają w wojennym szpitalu ze wszelkich wygod, co do przestworu.

Z początku rozpuszczono pogłoski, iż jadtó więźniów jest niezadawalniająca, co też było nie bez racji. Lecz

prysłany tu od rządu z Petersburga rada kolegiálny Deriwicki niebawem doprowadził rzeczy do porządku należytego.

Každy więzień przed tѣm otrzymywał 18 lub 20 k. sr. na dzień i pozwolono im było dodać do tѣj summy po 10 kop. z własnych pieniędzy. P. Deriwicki zabronił tego i teraz jenić otrzymują zamiast uprzednich 18 kop., obiad składający się z zupy z mięsem i pieczonego z kartofiami, na kolację zupę i mięso na zimno. W postne dni oni otrzymują jeszcze piwo, z którego gotują zupę. Dla uniknienia dalszych skarg, on rozporządził się, aby więźniowie wybierali w każdym oddziale wiarogodne osoby, na które wkłada się obowiązek przestrzegania słusznego wydawania produktów do kuchni. Takich wybranych przez więźniów zaufanych osób w samym szpitalu wojennym jest 3. Oni otrzymują mięso na wagę, pilnują, aby cała odważona ilość była włożona do kotła, aby ją dobrze ugotowano, nareszcie, aby porcje były słuszenie podzielone dla wszystkich jednostajnie. Tym sposobem, wszyscy są teraz zadowoleni zupełnie. Ja sam byłem tam przed obiadem, próbowałem zupy i mięsa, i znalazłem wszystko smaczem i posłem. Przeszedłem przez wszystkie pokoje i usłyszałem tylko jedną skargę. Był to jeniec, którego niedawno przyprowadzono i który zapewne uważał sobie za obowiązek poskarżyć się. Kęs mięsa, który mu się dostał, był trochę żyłowaty.

Co się tycze śniadania oni mają prawo mieć swoją herbacę, kawę, masło albo co się im tylko podoba, z wyjątkiem wódki i napojów gorących. Tytuł i cygara również się im pozwalają. W czasowych turmach znajdujących się w środku miasta, mają nawet prawo otwierać okna. Co dwa tygodnie regularnie ich prowadzą do łaźni; lekarze odwiedzają ich stale. Zdaje się, że wyżej wzmiankowany fakt, iż z 900 jenićów jest tylko 16 chorych, służy najlepszym dowodem porządku i czystości w turmach; prócz tego, w liczbie tych 16 chorych, niektórzy są ranni w potyczkach. We wszystkich pokojach, które ja przeszedłem, znalazłem tylko dwóch chorych niezyczących iść do szpitalu. Kobiety mieszczą się oddzielnie i z niemi obchodzą się bardzo grzecznie.

Co do rzeczy przysyłanych dla więźniów, przestrzega się również jak najściślejszy porządek i nadzor i niemasz możności żadnych nadużyć. Przy otrzymaniu rzeczy, takowe zapisują się do księgi i kopje z tego razem z oznaczeniem w nich przedmiotami doręczają się więźniowi, dla którego są przysłane rzeczy. Wogóle obchodzą się z więźniami bardzo grzecznie i zgodnie z przepisami, jakich się trzymają wszystkie oświecone narody.

Podróżowałem po Europie, i miałem zreczność być świadkiem obchodzenia się z politycznymi przestępcami w innych krajach, i mogę świadczyć, iż polscy jenićcy w Kownie wcale nie są wystawieni na jakiegokolwiek niedostatki.

W ciągu sierpnia było uwolnionych 83 ludzi z więzienia na tѣj zasadzie, iż niepodobna było dowieść ich udziału w nieporządkach zatrzymujących teraz kraj.

Ogólnem życzeniem Polaków w naszej gubernji jest widzieć jak najprędze ustanie powstania i tylko postrach, który jeszcze trwa, choć w daleko mniejszym stopniu, niewidomego rewolucyjnego komitetu, wstrzymuje wszystkich wypowiedzieć głośno swe uczucia. Toż samo jest z tutejszą ludnością żydowską, co do surowego przestrzegania przepisów tyczących się soboty: w domu jeden drugiego lekko się naruszyć przepisy mojeszowe, lecz skoro tylko strach ten jest usunięty, skoro tylko żyd niezajduje się w gronie swych współrodaków, natychmiast zapomina o świętości prawa i łamie takowe, o ile mu się podoba.

Do 16 października powrócił z lasu 915 ludzi (w gubernji kowieńskiej z których górą sto osób należy do wyższej arystokracji i duchowieństwa; w liczbie ich znajdowało się też 17 studentów uniwersytetu moskiewskiego.) (Wiad. Geld.)

Bob-Rock.

przez KAROLA BEBELSFIELDA. (Dalszy ciąg, ob. N. 129)

Nareszcie po krótkim zamysleniu alkald tak dalej rzecz ciągnął.

— Ale teraz i u was w Stanach zabójstwo nie karze się śmiercią, a przynajmniej nie tak często?

— Mówiąc to, utkwiał znowu we mnie swój wzrok badawczy.

— Tak jest, szczególniej od czasu rozpowszechnienia Livingstonowskich zasad. Pan wież zapewne, że układając prawo kryminalne, przyjęto za podstawę te zasady w niektórych Stanach. Zasady czysto demokratyczne! Ale co do mnie, jestem tego zdania, że w takich warunkach, żadne społeczeństwo długó istnieć nie może.

— Zgadzam się z panem, szczególnie zaś stosuje się to do nader licznych towarzystw skupiających się po miastach. Prawo, że przestępcą, a nawet zbrojca powinien być tak pokierowany, ażeby się stał nieszkodliwym dla towarzystwa, lecz w żadnym razie nie ma być mu poświęcony na ofiarę, jest filozoficznie mądre, lecz nierozsądne.

— Dla tego — dodał alkald, — że ze wszystkich awanturników, wyksztalcony awanturnik jest najniebezpieczniejszy.

— I dla tego jeszcze nierozsądne — wtrącił, — że zamykając, przekształcając, a potem znowu wypuszczając przestępcę na łono społeczeństwa, karzemy nie zbrodniarza, lecz społeczeństwo. W rzeczy samej to przekształcenie, na nadto jest uciążliwe dla Stanów naszych. Pomyśl pan tylko o tych niezmiernych summach, które wydajemy na więzienia w Auburn, Fildelfji i Pittsburgul

— Lecz z drugiej strony niedoskonałość i przywary samego towarzystwa, najczęściej tworzą przestępców i mnie się zdaje, że najsprawiedliwiej byłoby...

— Jednakże sędzio — przerwałem, poziewając — tak dowodząc, możemy zabłąkać się w prawdziwym labirynecie dowodów i przeciwieństw.

— Zapewne! zapewne! — odparł alkald, wyprózniając szklankę — lecz teraz przynajmniej zrozumiesz pan, że jeżeli w Stanach nie karzemy śmiercią przestępców, nie powinniśmy tutaj wieszac Boba. W przeciwnym razie mielibyśmy roboty bez końca.

— Ależ pan nie jesteś w Stanach, lecz w Meksyku; jesteś pan alkaldem meksykańskim.

— I dla tego pan sądzisz, że powinniśmy stać się waszemi oprawcami i przysyłać do nas zabójców i rozbojników swoich? Dajmy, że u was w Stanach jakiegokolwiek sądownictwo i ośmieli się skazać na śmierć najokropniejszego zloczyńcę, to w krótkie najniezawodniej uwolnicie go i dacie mu możność uciec do nas; to tak pewna, jak pewnem jest to, że Mojżesz był żydem.

Musialem się z nim zgodzić, ponieważ, jak wiecie, zasadnicze prawo Livingstona, albo raczej przesąd jego, że społeczność niema prawa odebrać życia obywatelowi, tak się wszędzie upowszechnił, iż w rzeczy samej zaledwie można było znaleźć sąd, któryby wydał wyrok śmierci za najcięższe zbrodnie; zasługujące na karę śmierci. Można być pewnym, że uwolnia przestępcę lecz niech się tylko na drugi dzień pokaże, sami go sądzić będą według systematu Lyncha.

— Meksykanie też przysyłają nam przestępców swoich — mówił alkald, — rozmaitych załog: San Antonio, Hakaj-

dothez, port Goliath, Alami, to jest ze czterysty przeszło ludzi, nie znajdziesz pan dwunastu, którzyby nie zasłużyli na karę śmierci. Wszyscy bez wyjątku skazani są na śmierć jako rozbojnicy i zabójcy, z których utworzyło się tam coś w rodzaju wygnańczej załogi. Meksykanie w tym razie trzymają się zrecznej polityki; na przestępcę skazanego na śmierć, wkładają żołnierską kurtkę, wysyłają go do Texasu, i dla oczyszczenia z grzechów zniewalają ich działać przeciwko nam kaczermom — Herages. Tak więc nasz Texas ma przed sobą piękną przyszłość, że może stać się drugim Botaniabą.

— Wcale nie pojętna perspektywa — rzekłem.

— Lecz wcale nie tak zła, jak pan sądzisz — odparł alkald najobojętniej. — Sądzę, że tkwi w tѣm korzyść innego rodzaju, tak dla nas, jako też dla Meksyku. Meksyk wypędza szalone i szkodliwe głowy, a tѣm daje nam możność uwolnić się od siebie samego.

— A to jakim sposobem?

— A to tak. Jest to jeden z tak licznych środków, które odstręczają nas od Meksyku, następnie zaś wasi wygnańcy i stracenci uwolnią nas od meksykańskich niegodziwców i takim sposobem staną się antidotum na meksykańską truciznę. Gdyby podobną zgraję wpędzić do waszych zaludnionych Stanów, ma się rozumieć, że zniszczyłaby i ostatecznie zdemoralizowała mieszkańców, gdyż sama atmosfera występku jest już zaraźliwa, tu zaś nie można się tego obawiać.

— Alkald położył cygaro, odsunął szklankę i rzekł poważnie.

— Chwała Bogu! Niema się czego obawiać. To ani zloczyńca ani zabójca, nie zaszkodzi złym przykładem, nikogo nie zarazi, dla tego, że tu nikt się z nim nie łączy, każdy go unika. Upewniam pana,

że tu zbrodniarz tak jest swobodny, jak i pan. Nikt go nie obrazi, a jednak człowiek taki chętnieby zamienił swobodę na więzienie, ażeby tylko być w towarzystwie podobnych sobie, gdyż taka swoboda stórkro gorsza od niewoli. Dla zloczyńcy i zabójcy nie może być okropniejszego jak swoboda na pustyni łkowej. Upewniam pana, że wolałby pojsć do więzienia, bo tam byłby śród swoich, tam by go nie odepchnięto, nie wygnano; nawet w samotnej celi lęz mu, wie przynajmniej, że jest pod jednym dachem z podobnymi sobie. Tutaj zaś wszystko mu obce; każdy go unika, zabójca nawet ucieka od niego — tak, tutaj zbrodniarze stronią od siebie, nawet za butelką romu niechętnie się spotykają. Każdy pozostaje samz sobą, w swoim własnem towarzystwie. I jak okropnem musi być to towarzystwo! Sam jeden, z nieczystem sumieniem swoim! Ono go przesladuje, nie daje mu spokoju, odпочynyku, ciągle go dręczy! Łatwo to pojąć! Tutaj stoi wśród czystego nieskazitelnego świata bożego, w obec swiatłej miłczącej pustyni, bez granic. Nad nim wisi palec gniewu Bożego, grożący mu z nieba, z ziemi, ze wszystkich dzwinych wielkich twórow; stoi dotknięty zarazą zabójstwa, której niema sił odegnąć; czyste, boskie technienie odręca ten jad ku niemu i dusi go!... Nie, u nas w Texasie nie pozadroscieć pan swobody złodziejom i zabójcom.

— Tak zadroscieć niema czego! — rzekłem wdzygając się mimo woli, gdyż te wyrazy alkaldy, żywo mi uosobiły Boba, z jego okropną rozpaczą i zgryzotami sumienia.

Tak, dla podobnych ludzi, nasze łaki stepowe, to najokropniejsze więzienie jakie kiedykolwiek zbudował architekt! Nam wcale nie potrzeba gmachów więziennych,

u nas nikt nie uciecze. Dla tego to Boba zostawiłem wolnym. W końcu, gdyby u nas i było więzienie, nie zamknąłby mgo.

— Jak to, zostawił byś go pan wolnym?

— Właśnie, ponieważ nie możemy, niemamy prawa osadzić go w więzieniu.

— Nie macie prawa? Ależ przecie pan jesteś alkaldem?

— Tak, ale w tѣm jest mała kwestja, i jeżeli pan chcesz wytłómaczyć ją panu. Gdybyśmy byli niezaleźni od Meksykianów, z łatwością znaleźlibyśmy rękojęsć do swojej siekiery. Ale jesteśmy pod władzą Meksyku. Władze nasze wojskowe i sądy są meksykańskie. Powieźże więc pan, jakże go oddać pod sąd obey i przez to sanemu okryć się wstydem.

Przypuśmy, że wyrok zapadł w pierwszej instancji, wypada go przzenieść do drugiej, to jest do sądu okręgowego, gdzie wszyscy członkowie nie wiele warić. Wszyscy byli służalcami dostojników duchownych, prezydentów, jenerałów i wszyscy prawie niepiśmienni. Za złe prowadzenie się posunięto ich do tѣj godności, co więcej podobne do łaskawego wygnania z tajemnym warunkim, ażeby usilowali wszystkimi sposobami, zmusić nas do wydalenia się z Texasu. Dawniej sami nas tu zapraszali, w nadziei, że uczęścimy ich ziemię od Camanerochosi innych maroderów, z którymi nie mogli przyjsć do ładu. Dziś zaś, kiedyśmy uwolnili kraj ich od Indjanów, chcą się nas pozbyć i zając przygotowane przez nas ciepłe gniazda, zabrac nasze domy i plantacje. Oto klucz do ich polityki.

(Dalszy ciąg nastąpi.)

Wiadomości Zagraniczne.

Wilno, 13 listopada.

POGLĄD OGÓLNY.

Dzienniki niemieckie rozstrząsają rozszczęnia do księstwa nadelbańskich księżąt Fryderyka na Augustenburgu.

Dowiedujemy się z Gazety Kobergskiej, że książę Chrystjan August, ojciec pretendenta zrzekł się urzędowanie praw swoich na osobę syna, co skoro nastąpiło, książę Ernest Koburgski uznał go za prawowitego księcia na Szlezewie i Holsztynie, tudzież poruczył pełnomocnikowi swojemu przy sejmie związkowym, wyjednając podobnie przez sejm frankfurcki uznanie.

Zdaje się atoli, że w Wiedniu, rozszczęnia księcia Fryderyka nie obudziły współczucia, bo według depezy telegraficznej umieszczonyż, ten książę widział potrzebę udania się z osobistą prośbą do cesarza Franciszka Józefa, aby sam zechciał rozstrząsać ważność praw, które składa. Zachowane aż dotąd milczenie dziennikarstwa austriackiego w tej mierze, jest skazówką niepewności co do drogi, jaką gabinet cesarski wybierze.

Nie otrzymaliśmy jeszcze dzienników niemieckich z wiadomościami pochodzącymi wprost z Danii; tylko doniesienia telegraficzne z Hamburga z dnia 18 listopada, to jest wczoraj tydzień, wiastują, że zabranie przedstawicieli holsztyńskich, mające odbyć się nazajutrz we czwartek, zostało zabronione. Z Kopenhagi tyle dotąd wiadomo, że zgon królewski boleśnie wzruszył umysły, ale lud zachował się spokojnie. Dziennik paryski France podał pierwsze szczegóły o zgonie Fryderyka VII. Król duński, od trzech dni czuł zmianę w stanie swojego zdrowia, dnia 13 wywinął się róża w twarzy; nazajutrz dnia 14, gwałtowna gorączka przybrała znamiona zatruwania, co lekarze postrzegłszy, wezwali natychmiast do Glücksburga rodzinę i ministrów.

Prezes rady p. Hall, przed wyjazdem z Kopenhagi, uprzedził o niebezpieczeństwie ciała dyplomatyczne.

Wczorajem, król wpał w stan marzenia; były i krótkie chwile spokoju, ale około godziny 5 zrana, gorączka poczęła się wzmacniać i chory, w oderwanych wyrazach, wypowiadał najtajemniejsze myśli polityczne, które napełniały jego serce; głównie zaś niezłomną wolę utrzymania całości królestwa duńskiego, która sądził być zagrożoną. Ta szlachetna myśl nie odstępowała go ani na chwilę. Wkrótce atoli nastąpiło oddziaływanie; stan gorączkowy usiał, dostojny chory poczał tracić siły i dnia 15 o godzinie pół do czwartej, wydał ostatnie tchnienie.

Na pierwszą wieść o nieszczęściu, Kopenhaga upadła niemal pod ciężarem niewymownej boleści.

W mgnieniu oka, pozamykały się wszystkie sklepy, a kościoły napełniły się wierzącymi; cała ludność zaniosła modły o spoczynek duszy zmarłego króla. Wszystkie okręty stojące w zatoce, wywiesiły godła żałobne.

Jacht zwany Szlezewig, osobista i wpodobana własność królewska, okrył swą flagą; krepą i co godzina, w dzień i w nocy zwiastował wystrzałami działowemi niepowrótną stratę.

Nabalsamowano zwłoki króla Fryderyka VII i dnia 16 przeniesiono je do kaplicy, gdzie oczekiwały niewzruszonej jeszcze dnia pogrzebu.

Na tym królu wygasła ostatnia latorośl tej dynastii rodu Oldenburgskiego, co panowała w Danii, jakęśm to już w przeszłym poglądzie powiedzieli, od 1448 roku.

Dziennik paryski dodaje: że ten ród statecznie sprzyjał Francji; że Fryderyk VII, dziad zmarłego, wierny sprzymierzeniec Napoleona I, dotrzymał mu wiary w spośród najtrudniejszych politycznych powikłań.

Obfitość wiadomości miejscowych nie pozwoliła nam w swoim czasie pomówić bliżej o ważniejszych dziejowych zdarzeniach w innych państwach.

Spóźniłmy się aż do dziś dnia z wiadomościem czytelników Kurjera, że kortęzy hiszpańskie osobiście zagała dnia 6 listopada, królowa Izabella II. W tym dniu, obrząd odbył się z uroczystością, jaka zwykle otacza w Hiszpanji każde ukazanie się koronowanej osoby.

Królowa zasiadła na tronie rzekła:

„Mości panowie senatorowie i posłowie. Z wielkim zadowoleniem znajduję się zawsze wśród przedstawicieli państwa narodowego, instytucji dostępnej dla wszystkich miłemu konstytucyjnym, technicznym i praktycznym wywierania prawowitego i korzystnego wpływu na rząd państwa i najpewniejszej przewodniczki dla tronu, który przy jej spóźnianiu, rozwija się w drodze polubownej, najtrudniejsze zagadnienia i oddala najstraszliwsze zatargi.

„Nie ustajmy więc w pracy najtroskliwszego udoskonalenia naszych instytucji. Rząd mój weźmie początkowanie i przełoży wam reformy, jakie doświadczenie doradzi. Wierzcie niezłomnie, że najgorę-

ciej pragnę zrozumieć szereg życzenia narodu, dla wypełnienia szczerze wysokiego posłannictwa, jakie podobają się Opatrzności na mnie włożyć.

„Po upłynieniu prawodawczego umocowania przeszłego kongresu, w czasie przepisany przez konstytucję, przystąpiono do nowych wyborów. Obywatele ochoczo pospieszyli z oświadczeniem swych głosów. Porządek, nawet wśród podnieceni umysłów, tak zwykłego w walce różnie szczerzych przekonań, stanowiącym prawdziwe życie ludów wolnych, nie został zakłócony.

„Jest to dowód postępu, jaki wychowanie konstytucyjne i wdronienie się w życie rządu przedstawicielskiego, między nami uczyniły.

„Niewątpliwie pochlebny ten wypadek jest owocem usiowań, w długim przeciągu lat wyteżonych, przez wszystkie stronnictwa prawowite, którym tron i wolność zawdzięczają najrzetelniejsze usługi. Wszystkimi więc należy z mój strony jednostajne poważanie i jednostajna ufność.

„Stosunki nasze z państwami zagranicznymi są spokojne i przyjazne. Statecznie wdycham do utrzymania w nietykalności sławy narodowej, i do osłaniania praw i potrzeb Hiszpanji.

„Rząd mój wniesie różne projekta do praw politycznych i administracyjnych. Między wszystkimi odznacza się projekt zmierzający do ostatecznego ustalenia reformy konstytucyjnej zgłoszonej przez kortęzy i sankejonowanej przezemnie w 1857, lubo aż do dziś dnia zawieszony w niektórych swych częściach. Projekt mojego rządu wraca ciąża prawodawczemu, moc poprawy prawideł służących izbom; utrzymuje godność senatorów dziedziennych, lecz nie wprowadza przywileju do naszego systematu spadkobierstwa.

„Przedstawione również wam będą osnowy sądów ogólnych i reforma sądów wojennych, bez nadwężenia wszakże prawdziwych prerogatyw wojska i floty, tak godnych mojej macierzyńskiej opieki i wdzięczności ojczyzny. W ten sposób urzędy wsiwi się wielka, od dawna, przez mniemanie powszechne wymagana, a tak niezbędna reforma, mocą której wymiar sprawiedliwości wejdzie nakoniec w zupełną zgodność z naszą ustawą zasadniczą; a nasze sądownictwa, nie wykaczając z granic właściwych, osiągną nakoniec rzeczywistość zasady nierugowalności, zapisanej w konstytucji królestwa. Nadto wniesione będą osnowy sądownictwa karnego, w którym bez uszerbku praw społeczeństwa i skuteczności obrony, owszem przy otoczeniu jej większem jeszcze bezpieczeństwem, wymiar sprawiedliwości stanie się nierównie łatwiejszym a wolności odwoływania się do sądu kassacyjnego sprawi: że uszanowanie prawa nie tylko zachowa całą swoją żywotność, lecz sfłomaczenie jego stanie się jednostajnem we wszystkich sądach.

„Dla uzupełnienia ulepszeń w tej gałęzi, rząd mój przedstawi wam organizację sądów handlowych, a kiedy te wszystkie projekta zamienią się w ustawy obowiązujące, wówczas spełni się najważniejsza i najpożądniejsza reforma mojego panowania!

„Rząd mój wniesie też na wasz rozbiór ustawę władz i korporacji muncypalnych, w której szanując duch ożywiający organizację prowincji i rozszerzając objętość działalności muncypalnej, starano się pogodzić potrzeby miejscowe z dobrem ogólnem.

„Pod powagą tej organizacji zarząd powinien być mniżej zawiłym a zagajone dzieło decentralizacji, o ile to da pogodzić się z moralnem i politycznem potrzebami państwa, oraz z powinnością rządu czuwania nad wykonaniem praw, dojdzie nakoniec do skutku.

„Liczę na to, że z głębić z całą uwagą projekt do prawa o używaniu swobody druku; rząd mój wytoczy ten projekt pod wasz rozbiór, tudzież drugi projekt, obchodzący zbliżka porządek społeczny, który mianowicie usuwając wszelką niepewność i dowolność obecnego stanu, podciągnie pod stałe prawidła, przypadki czasowego wstrzymania rękami konstytucyjnym, i ustali je w taki sposób, aby nawet w zdarzeniach wyjątkowych, prawa osobiste znajdować mogły opiekę.

„Inne projekta niemniejszej doniosłości oddane będą na wasze zatwierdzenie, a między innymi: projekta ustawy wyborczej, o urzędnikach, kodyfikacji sąpow, prawideł o zastępcach w służbie wojskowej, zaprowadzenia straż wiejskich, wywoleńców z powodu pożytku ogólnego, pomocy rządowej przy zaprowadzeniu zakładów irrygacyjnych, zmiany prawideł do wyrabiania prochu, tudzież projekta reformy poboru podatków przemysłowych i spożywania. Zgodnie z przepisami konstytucji rząd odda na wasze rozstrząśnienie projekt do prawa, określający liczbę siły zbrojeniowej lądowej i morskiej, oraz przedstawiam budzet państwa. Nie znajdziecie w nim zmniejszeń, w porównaniu z dawniejszymi budzetami; nieuchronny wzrost potrzeb bieżących, które zesły się obecnie ze zmniejszeniem dochodów z osad, sprawi, niedostatek, którego inaczej zastąpić

niepodobna jak przez reformy podatków zdolnych być podwyższonemi.

„W epoce zachęt i postępu, jaką jest epoka nasza, w której przedsiębiorą się i wykonywają ogromne ulepszenia rzeczowe, należy być gotowym do ofiar, jakie są wymagane, w tej ufności, że pod cieniem pokójki to ofiary znajdujące hojne wynagrodzenie w bystrym rozwoju ogólnej zamożności.

„Uszanowanie mojego rządu dla konstytucji, dla praw, zdrowy rozum ludu hiszpańskiego, karność oraz werność wojska i floty, i rozpoczęte przedsięwzięcia przemysłowe, oddalają szczerze wszelką obawę zawrzeszenia.

„Ten pożądany pokój zakłócony tylko został na wyspie San-Domingo; rząd pospieszył z wysłaniem wojska i pieniędzy dla przytłumienia tam rozruchów. Cześć naszej chorągwi powinna być nietykalną i pewną jestem, że wierni tłumacze uczucia narodowe, przesyłając z tego tronu wyrazy wdzięczności i współczucia dla walcących, którzy wyży nad tysiączne cierpienia, w całym blasku zachowali cześć naszego oręża i przelewają szlachetną krew swoją za sławę hiszpańskiego wojska.

„Rząd mój pracuje nad ulepszeniem administracji osad zamorskich, będącym statecznym przedmiotem mojej pieczołowitości.

„Osóbne ministerstwo utworzone w tym celu, dzielnie przyczyni się do rozwoju ich pomyślności i bogactw, z takąż gorliwością, z jaką usiłowało już naprawić nieszczęsne skutki trzęsienia ziemi w Manilli. Ta klęska boleśnie dotknęła macierzyńskie moje serce. Spodziewam się, mości panowie senatorowie, że Bóg w miłosierdziu swoim dopomoże zamiarom, jakie powzięłam dla szczęścia naszej najmilszej ojczyzny. Polegam na waszem współdziałaniu a ufność w prawości hiszpańskiej napełnia mnie najśłodszą otuchą.

„Z zapalem niewymownym patrzę na ten wielki naród, równie czuły na swą niepodległość i sławę jak godny najwyższej szczęśliwości.

„Otoczył on moją kolebkę i bronił służącego mi prawa, lecz włożył na mnie świętą powinność, którą sumiennie spełniam, abym jego szczęście nad szczęście własne i dzieci moich przeniósł.

„Nakoniec przyjdzie on mi uosobieniem swojego nowego społecznego bytu i stożami z instytucjami konstytucyjnymi, których zawsze będę tarczą i podporą.

Ta przesiłana mowa przyjęta została z uwielbieniem. Zapowiedziane reformy administracyjne, a nadewszystko sądowe mogą być pożytecznym nietylko dla Hiszpanji. Uczeń, zwłaszcza francuzcy i Niemcy, zwrócili w tych ostatnich czasach szczególną uwagę na prace prawoznawców hiszpańskich.

Niemniej pocieszająca i wzniosła jest mowa, jaką król Belgów Leopold I wyrzekł dnia 11 listopada, otwierając parlament w Brukseli, ale ponieważ sprawy tego królestwa, przez uchwałę Europy w samym sobie tylko zamkniętego, mniżej jeszcze niż hiszpańskie wywierają zewnętrznego wpływu, czytelnicy znajdą więc to zagajenie, na właściwym miejscu w naszym Kurjerze.

Według ostatnich wiadomości, jeśli wierzycie mamy depezy wysłanej z Madrytu 16 listopada, królowa Izabella, ze wszystkich panujących, najpierw odpowiadziała na wezwanie na kongres, uczynione dworem przez cesarza Napoleona.

Dziennik madrycki Correspondencia stwierdza, że królowa oświadczyła gotowość do wszelkich usiowań, dla osiągnięcia celu kongresu. Z drugiej strony Gazeta krzyżowa, otrzymująca często poufne zwierzenia od p. von Bismarck uwidamia, że udzielone księżciu Metternich instrukcje nie dozwalały mieć najmniejszej nadziei, aby Austria chciała być w kongresie udział.

Zdaje się, że Anglja podobnie należeć do niego nie zechce, tak przy najmniej wnoszący należało z uwag umieszczonych w dzienniku pana de la Guerniere, który usiłuje oświecić naród angielski o jego prawdziwych potrzebach i konieczności, jakiej zdaje się nie pojmować, wysłania swego przedstawiciela na kongres.

W innych krajach, nie zaśło w upłyntonym tygodniu, nic godniejszego powszechnej wiadomości.

Prusy.

Berlin, 9 listopada. Czytelnicy Kurjera znajdują mowę, którą Wilhelm I otworzył sejm pruski. Natychmiast po jej wysłuchaniu izba panów odbyła pierwsze swe posiedzenie i wybrała na prezesa swojego hr. von Stollberg-Wernigerode, pana zaś von Frankenberg-Ludwigsdorf na pierwszego, a hr. Brühl na drugiego vice-presesa.

Tęgoż dnia posłowie zebrał się podobnie na pierwsze posiedzenie, któremu przewodniczył pan Tadel, jako najstarszy wiekiem z posłów, i zagali je w następujących słowach:

„Otwieram pierwsze posiedzenie ósmego sejmu, jako poseł najstarszy wiekiem. Z całej duszy witam was mości panowie; będzie to dla mnie niewymowną pociechą, jeżeli osiągniemy spólny cel nasz, którym jest dobro ojczyzny. Zaczniemy, podług zwyczajowi, pierwsze posiedzenie nasze od pożdrowienia najjaśniejszego pana wyrazami uszanowania i miłości, okrzykiem: Niech żyje naj-

jaśniejszy król pruski Wilhelm I!”

Izba trzykrotnie ten okrzyk powtarza. Pan Frese wnosi, aby zgodnie z podaniami izby mianować sekretarzami czterech najmłodszych wiekiem posłów. Przyjęto wniosek i wybór padł na pp. Franck, Prutz, Paul i hr. von Eulenburg. Następnie w drodze głosowania wyznaczono komisję; przyszłe posiedzenie odroczone do środy.

Berlin, 10 listopada. Na dziesięć posiedzeniu izby panów, wniesiono podanie adresu do króla, a to z powodu ważnych oświadczeń zawartych w mowie tronowej. Izba ten wniosek przyjęła.

Po czem minister spraw wewnętrznych przedstawił projekt do prawa, mającego potwierdzić dekret 1 czerwca o dziennikarstwie. Rzezoncy dekret, według słów ministra, zachowa moc obowiązującą, dopóki nowa ustawa o druku, oraz zmiany w kodeksie karnym nie zostaną zgłoszone.

Gazeta krzyżowa podaje tekst projektu do prawa o druku, złożonego w izbie panów na posiedzeniu dnia 10 listopada; brzmi on jak następuje:

Art. 1 Zastrzega, że sędzia może zakazać ustanie wydawnictwa dziennika, popełnionego raz za zbrodnię, lub dwa razy za wykroczenie druku, w pięcioletnim okresie czasu, lecz, że powinien zawyrokoować ustanie wydawnictwa, jeżeli w tymże przeciągu czasu zapadły dwa wyroki potępiające za zbrodnię, lub trzy wyroki za wykroczenia druku.

Art. 2 Zastrzega, że jeżeli dziennik, którego wydawnictwo zostało zakazane, ukazał się gdzie indziej pod tą samą albo nową nazwą, służyć będzie ministrowi spraw wewnętrznych władza wstrzymania natychmiast jego wydawnictwa.

Art. 3 Stanowi karę pieniężną od 10 do 100 talarów, lub karę więzienia od tygodnia do roku, na tych, którzyby rozprzedawali numer takiego dziennika.

Art. 4 Zmienia art. 29 prawa o druku z dnia 12 maja 1851, według którego prokurator miał moc konfiskowania pism drukowanych a nawet czione; na przyszłość, prokurator winien będzie we 24 godzin udawać się do sądu, który najdalej w 8 dni ma rozstrzygnąć rzecz o spełnieniu lub zaniechaniu konfiskaty.

Art. 5 Uchyła art. 37 prawa 1851, oraz zmienia art. 34 tegoż prawa, zastrzegając, że odpowiedzialność za zbrodnię lub wykroczenie popełnione w drodze druku, spada na tych wszystkich, których według prawa karnego poczytywano można za podżegaczy lub spólników. Redaktor dziennika posiadający zarępkę pieniężną, jeżeli nie może być karany jak podżegacz, ulega jednakże karze jako współnik; a ilekroć skazany będzie na uwięzienie, tylekroć inny redaktor powinien być mianowany na jego miejsce.

Art. 6 Odmienia art 35 prawa 1851, i zastrzega, że wydawcy i sprzedający dziennik popełniony, są odpowiedzialnymi, nawet wówczas, kiedy autor jest znajomy. W podobnych razach kara pieniężna wynosi od 25 do 200 talarów za wykroczenie, od 50 do 500 talarów za zbrodnię druku.

Art. 7 Uchyła art. 33 prawa 1851.

Art. 8 Stanowi, że w razie sprzedaży lub rozdawania pism zakazanych, sąd powinien wyrokować zniszczenie wszystkich istniejących egzemplarzy, tudzież pras drukarskich użytych do ich oddzia.

Art. 9 Zastrzega, że wykroczenia wliczone w art. 87, 100, 101 i 102 kodeksu karnego, popełnione w drodze druku, mają być karane nie tylko grzywnami, ale więzieniem.

Art. 10 Przepisuje porządek taktowy w sprawach o zbrodnię i wykroczenia druku; wyraźnie zastrzega, że żadne zwłoki nie powinny być udzielane oskarżonemu lub jego obrońcy, z powodu przeszkód osobistych; nadto jeżeli oskarżony nie złoży, w udzielonym mu czasie, dowodów swej niewinności, uważać na to nienależy, chyba w razie, gdyby twierdzenia oskarżonego opatrzone były niezbiłymi świadectwami; nakoniec ostateczna zwłoka, prawem 3 maja 1852 zakreślona do dnia 10, skraca się do dni 3, i pod żadnym względem przedłużona być nie może.

Art. 11 Nakoniec, mówi: że z dniem ogłoszenia niniejszego prawa, dekret 1 czerwca 1863 o dziennikarstwie przestanie być obowiązującym.

Gazeta krzyżowa dodaje, że powyższy projekt poprzedzony jest bardzo obszernym wywodem pobudek, które spowodowały jego wypracowanie.

Widzieliśmy wyżej, że w izbie panów odczytany został projekt adresu, w odpowiedzi na mowę królewską.

Dzienniki berlińskie umieściły tekst jego w następujących słowach:

„Najjaśniejszy i najpotężniejszy królu, królu a panie najmiłościszy. Izba panów poczytuje za niezbędny swój obowiązek wynurzyć waszemu majestatowi najgłębsze dzięki za ojcowskie zamiary, które uznają z radością w łaskawych i poważnych słowach, w jakich wasz majestat raczył otworzyć sejm królestwa. Oświadczyłeś, najjaśniejszy panie, z równą dobrotliwością jak mocą, że nie, z praw królewskości zanieczaniem być niemoże, jeżeli państwo pruskie ma istnieć i rzeczywiście cieszyć się dobrodziejstwami, jakie przynieść może sumienne i patriotyczne używanie praw autonomicznych przedstawicielstwa narodowego.

Izba panów poczytuje za świętą powinność postępować z waszym majestatem na tej drodze w niezachwianej werności i odpowie zaufaniu, jakie wasza królewska moc ma prawo pokładać w przedstawicielstwie narodowym, pod względem wszystkich przedsięwzięć mających na celu pomyślność wewnętrzną i bezpieczeństwo zagraniczne państwa.

Najchętniej spóździałabym chęci w sprawie pokoju, zagajonej przez wasz majestat, w przełożeniu nowego prawa, mającego ustalić prawdziwa przynależności rządu, pod względem zapewnienia koniecznych wydatków, na przykazanie niezagłoszenia budżetu.

Przeniknieni tem przekonaniem, że nowa organizacja, którą zawiązujemy mądrością waszego majestatu, jest równie odpowiedzialną swemu celowi, jak korzystną dla rzeczowych potrzeb kraju, że zatem jej istnienie nie może być narażone na niebezpieczeństwo, wzięliśmy pod ścisły rozbiór nowy projekt do prawa o obowiązku służby wojskowej, którego przedstawienie zostało nam zapowiedziane.

Poczytujemy za osobliwy znak miłosierdzia Boskiego, błogosławiącego to dzieło (organizację wojska), że właśnie, przez wzrost dobrobytu kraju, zasoby pieniężne państwa podniosły do takiego stopnia, iż nakłady spowodowane przez pomnożenie wojska, mogły być zaliczone do dochodów bieżących i że inne nawet rozehody nadzwyczajne, poniesione dla dobra kraju, daly się z tegoż źródła opędzić.

Zagajone rokowania o dalsze istnienie Związku celnego natchnęły nowym życiem nadzieję, że to rzeczywiste ogniwo jedności niemieckiej, dla której skarb i gospodarstwo narodowe pruskie poniosły już tak znaczne ofiary, nie będzie zerwane.

Jesliby jednak, życiwlwe w tym celu objawione chęci zawiody, Prusy znajdą się i środki utworowania sobie dróg własnych w dziedzinie handlowej i celnej.

DEPESES TELEGRAFICZNE.

HAMBURG, środa 18 listopada wieczorem. Zapowiedziane na dzień jutrzejszy zebranie posłów holsztyńskich w Kiel, zostało zakazane.

Donoszyc z Kopenhagi, że umysły są bardzo wzburzone, ale spokojność nie ulegała żadnemu zakłóceniu.

WIEDEŃ, czwartek 19 listopada wieczorem. Dziennik Patnik ogłasza dziś wieczorem wiadomość telegraficzną z Berlina, oznajmującą z pewnego źródła, że książę Fryderyk na Augustenburgu, urzędowie zwrócił się do cesarza Franciszka Józefa z prośbą o rozstrząśnienie wytoczonych przez niego rozszczęnia do dziedzictwa księstw szlezewskiego, holsztyńskiego i lauenburgskiego.

Izba poselska rady cesarstwa potwierdziła na dzisiejszym posiedzeniu traktat ściągający się do wykupu opłat spławnych na Skaldzie.

LIZBONA, piątek 20 listopada. Przychodził nam ubolewać nad wielkim pożarem, który wybuchnął wczoraj w gmachu muncypalnym, a stamtąd objął bank portugalski, dom spółki ubezpieczeń zwany Wienerose, i biuro tabacznego. Szczęściem ocalono archiwa, księgi i najważniejsze papiery. Bank nie poniósł żadnej straty ani w pieniądzu ani w papierach kredytowych; dziennik Diario uspokoił przez osobny dodatek powszechność w tej mierze.

STOCKHOLM, piątek 20 listopada. Wyprawiono rozkaz do Karlskrona spuścić na morze okręt szrubowy, i odwołać z Atlantyku parowe okręta wojenne Vanadisi i Effle.

Śmierć króla duńskiego sprawiła tu ogromne wżalenie.

LONDYN, piątek 20 listopada. Wiadomości z Shang-hai, 9 października oznajmują, że oczekiwano uderzenia na Soochwan przez Gordona i że wyprawiono posłki z Taihsang tudzież z Guinsan.

Wiadomości z Japonji są smutne. Zbrojne drużyny krają w okolicach Nangasaki. Książę Satsuma oraz inni książęta uzbrają się do wojny.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

— LICHWIARZE W ODESSIE. — Smutne nas zewsząd dochodzą ubolewania nad wielkim upadkiem kredytu, nad zachwianiem się przez to handlu, zakładów przemysłowych i rolnictwa. Na placu opuszczonym przez porządnią organizację pożyczek, w których zobopólne godności dłużnika i wierzyciela stały na straży przy zawieraniu umów, poczęła się przechadzać skąrczona postać lichwy, samowładnie narzucając warunki ciężkie do nieznieśnienia dla dłużnika. Tak na nadpsutym debie wyrasta požożna jemiola i sokami jego się karmi. Pożożna postać religje, surowo zakazana przez prawo, lichwa jednak zamiast przestać się gnęździć w łonie społeczności, rozrasta się owszem jej kosztem, bo okoliczności temu sprzyjają. Miasta, osobiwie większe, szczególnie w tym względzie przedstawiają widok. Tu lichwiarze potrafili urządźć się w hierarchję, mają swoje niepisane ustawy i czuwają nad ich wykoonywaniem. Tak naprzykład w Odesse, jak nam donoszą, podziął hierarchiczny oparty jest na ilości używanych do obrótu pieniędzy; — są tacy lichwiarze, których cały kapitał wynosi od 10 do 50 rub., inni mają od 100 do 1,000, inni od 1,000 do 10,000 i dalej. Każda z takich kategorii ma sobie tylko właściwe pole eksploatacji, swoje szczególne przepisy i osobną tarę procentów. Lichwiarze biedni, posiadający najwięcej 50 rub., udziela ją pożyczki na zastaw srebra i innych ruchomości, od 50 kop. do 3 rub. najwięcej w ręce jednej osoby, a procentu biorą na tydzień po 10 i po 15 kop. od rubla. Są to wyżywkawce ubogich ulicznych kramarzy i służących. Stojący na drugim szczeblu hierarchicznym, a mający około 100 rub., udziela ją pożyczek w kwocie nieprzenoszącej 5 rub., a biorą procentu od tej sumy po 30 kop. na tydzień. To usłużni wspieracze gospodyń, które końców z końcami stykają jakoś nieumieją. Ci z pomiędzy lichwiarzy, którzy mogą rozporządzać summa około 1,000 rub., biorą

— Kongres nauk społecznych, zbrany w Aberdeen, ukończył swe posiedzenia. Opuścił on kwestję wyłączenia Anglii tylko obojędzącą, i te, które już na kongresach belgijskich były rozbieżne, podajemy w streszczeniu niektóre szczegóły, ogólniejszy mając interes — i tak: W wydziale edukacyjnym, pan Yanos czytał opis przyrządu, mogącego w szkołach służyć do wykładu metrycznego systematycznie i wag. Miss Muir z Glasgow doradzała wprowadzenie w szkołach wiejskich wykładu ogólniejszych zasad nauki rolnictwa. Doktor Stevenson Macadam dowodził, że fabryki papieru psują wodę w okolicach, gdzie są zakładane. Pan Reynolds wykazał wpływ tytanu na zdrowie. W wydziale ekonomii, panna Ludwika Oktawia Hope odczytała „O komitetach złożonych i o komitetach mieszanych.“ Panna Hope powstawała przeciw komitetom złożonym z kobiet, które podejmują się rzeczy silnie przedchozących. W ogóle damy przyjmować powinny tylko misje właściwe i odpowiednie swęj plicy, w przeciwnym bowiem razie, niejednokrotnie przychodzi im narażać swe zdrowie, walcząc z przeciwnościami, wymagającymi mekczącej siły i energii. Opinia publiczna, mówiła miss Hope, sama nam wyznacza odpowiednie stanowiska, to jest, że tam, gdzie są same tylko kobiety i dziewczęta, kobietom powierza się nadzór, czy to dzie o szkole, czy o dom pracy, o szpital lub wieżnicę. Lecz gdy kobiety chcą dalej się posunąć, pożytkować dyplomy w uniwersytetach i t. p., lećcać się doprawdy wypadają, aby się nie działo kosztem najdroższych przywilejów plic naszej, kosztem tej czystej, łagodnej i spokojnej inteligencji, która jest w tak wielkiej cenie u naszych mężów, ojców i braci. Miss Emilia Faithfull odczytała rozprawę o źródłach pracy dla kobiet. Różne zakłady przemysłowe w Anglii dają zatrudnienie tysiącom kobiet. Miss Faithfull objawia życzenie, aby kobiety tak sobie oberały zawód, iżby wystarczyły na swe utrzymanie będąc pannami, a któryby im nie przeszkadzał zajmować się pracą, gdy wyjdą za mąż. P. Józef Pitter przemawiał za zmniejszeniem liczby godzin pracy, szczególnie w magazynach mody i innych, gdzie nadmiar zatrudnienia siedzącego i brak powietrza szkodliwy wpływ na zdrowie ubogich dziewcząt wywierają. Miss Febe Blyth wspomniała o towarzystwie dam, zawiązanym w Edyngburżu, w celu dostarczania roboty kobietom. Towarzystwo to ogromnie wysiadcza usługi społeczeństwu. W zesłańcu, 14-go października, kongres dał wspaniałą ucztę, na której 400 do 500 osób, tak mężczyźni, jak i kobiety były przytomne. Lord Brougham przezywał, a znakomite osoby krajowe i zagraniczne zajmowały miejsca honorowe. Biadała rozpoczęła się o godzinie 6-iej i trwała do 10-iej wieczorem wśród ogólnego zadowolenia uczestników zabawy.

— Drogi żelazne w Pruszech. Pod względem rozwinęcia dróg żelaznych, zwróć uwagę na komunikacji wodnych, Prusy dziś już w niczem nie ustępują pierwszorzędnym państwom stałego ładu. Wykazy statystyczne przedstawione przez pana Engel dowodnie o tem przekonują, widać z nich bowiem, że Prusy posiadają już dotąd 5,615 kilometrów eksploatowanych się dróg żelaznych, czyli połowę tej przestrzeni, jaką Francja posiadała w dniu 30 czerwca 1863 roku, a pamiętać trzeba, że Prusy o połowę są mniejsze pod względem rozległości i liczby mieszkańców. Szczęśliwymi dane w wykazie statystycznym pana Engel przekonują, że Pomorzanie i prowincje pruskie mają zaledwie 1/3 część tej przestrzeni dróg żelaznych, jaką zajmują Westfalja i prowincje nadreńskie, z czego widać, że tak w Pruszech, jak i we Francji są okolice i miejscowości w tak nieprzyjajnych warunkach leżące, że długiego jeszcze potrzeba czasu, aby mogły dostateczną ilość kolei żelaznych posiadać.

— Siła człowieka. Człowiek mógłby się w powietrzu przez pięć minut bez pomocy niczyjej utrzymać, gdyby zdołał całodzienną swą siłę na ten czas skoncentrować. Człowiek waży średnio 173 funty i przy prędkości 4 stóp na sekundę robi pieszko przez dzień mil 4 na plaskiej drodze w godzin 8.

„ „ „ 43 „ „ 3,6
 „ „ „ 24 „ „ 5,4

Liczy te są bardzo ważne pod względem praktyki, uczą bowiem czego od robotnika można a czego nie należy wymagać; bez nadwężenia jego siły fizycznych. Moment ruchu człowieka jest sześć razy mniejszy od momentu siły konia. Człowiek podniesie w sekundzie 71,6 funtów, pracując ośm godzin dziennie. Kobieta ma 2/3 siły mężczyzny. Chłolec do lat 21 ma siłę kobiecą.

— Dziennik Saony i Loary pisze o chwilo wem obciążeniu w skutek zjedzenia grzybów, zbranych w lesie przez komisantów handlowych na przedmieściach. Szła jednak nie był trwały, chociaż miał charakter warjacji do wielkości psuającej.

— Dziennik z zeszłego do zdrowia, panowie ci wcale nie paplet, li co się z nimi działo.

— Dziennik Teolog przypomina pp. fotografom, że wielka ilość srebra i złota, idzie na zagranicę stracie w ich pracowniach, któreby o wiele oszczędzić można. Zawierają szczerki kruszcu w nich, zrynkii odciegot papieru, fotografie, które się nieudają i bywają wyrzucane, bibuły używane do filtrowania roztworów srebra i złota. Każdy kilogram tych resztek zawiera w sobie około 31 gramów srebra, czystego i około 11 do 12 centigramów złota. Im więcej w rzywkach znajduje się filtry, tem większą mają wartość i zawierają więcej złota srebra. Nie wszyscy fotografowie są tego sposobu, którzy z resztek doby się może srebro, ale mogliby je sprześć.

— W Konstancyopolu ukazują się teraz trzy pisma periodyczne miesięczne, w języku tureckim, (nielicząc specjalnych). Najstarsze z nich jest *Medyana ul Funnun*, pismo miesięczne, naukowe, artystyczne, przemysłowe, handlowe, wydawane przez towarzystwo osmańskie naukowe, założone przed laty dwó-

ma, i służące mu za organ główny. Stowarzyszenie ma na celu wydawanie dzieł oryginalnych i tłumaczeń z obcych języków, urządzanie odczytów i rozszerzanie wiadomości wszelkimi ku temu posługującymi środkami. Odczyty publiczne odbywają się regularnie w gmachu na przyszy uniwersytet turecki przeznaczonym; pisma periodycznego wychodzi zeszyt co miesiac. Polityczne i religijne treści artykuły są planem samym usunięte; nie dotąd jednak ważniejszego nie daje ono, ale po większej części przekłady i naśladowania z francuzkiego, tyczące się gospodarstwa i nauk przyrodzonych. Dwa inne zbiory miesięczne są do tego podobne, założone je nie zbyt dawno. *Galignanis Messenger* daje także wiadomość o bibliotekach w Konstancyopolu, w których liczba rękopisów ma sięgać miliona. Wiele z nich jednak w wilgotnych sklepionych izbach pobutwały.

— W Boino umarł architekt lombardzki Gaetano Carini, jeden z 1,000 ochotników syrcylijskiej wyprawy Garibaldiego. W wyprawie tej dostał 13 ran.

— Kapitan Davy Gath z Norfolku, w Stancie Konnektikut, wrócił z wycieczek swoich do źródeł solnych znajdujących się na zachodnim krańcu San Domingo. Z poszukiwań jego okazało się, że jest tam góra z czystej soli długo na mil 10, szeroka na 1/2 mil i 400 stóp wysoka. Rząd San Domingo pozwolił mu założyć kopalnię; dał mu wyjątkowy przywilej na zrobienie kolei żelaznej od kopalni do portu Baragona, odległego o 10 mil.

— Miłośnikom ogrodnictwa zalecamy nowe dzieło Karola Borchera, ogrodnika nadwornego w Herrenhausen pod Hannoverem. Autor w dziele tem ozdobil 49 rycinami, a napisaniem w bardzo przystępnym stylu, traktuje wszystkie bez wyjątku zasady ogrodnictwa, wykładając naukę tegoż. Dzieło to napisane w języku niemieckim, zastępuje ze wśzech miar na tłumaczenie, i dziś, gdy zamilowanie do ogrodnictwa wzrasta zaczyna, pewnie znajdzie kupkę.

— Armand de Rabat we Francji, wynalazł nowy przyrząd do strzyżenia koni i bydląt rogate, za pomocą którego, ostrzyżenie całego konia rasowego odbywa się w przeciągu 2 lub 3 godzin a konia roboczego lub wolu w dwóch godzinach. Wiadomo już powszechnie, jak wielki wpływ wywiera stryż na hodowlę zwierząt. Doświadczona przekonana, że na tysiąc koni strzyżonych, 7 tylko padało, podczas gdy strata niestrzyżonych, wynosi 44 na tysiąc. Na wolać zaś okazało się, że po pięć-miesięcznej strzyży tychże, przybywa 80 funtów wagi więcej od niestrzyżonych. Wprawdzie operacje te dawniej wymagały wiele czasu, bo od 25 do 30 godzin na jedną sztukę, ale dziś przy wynalazieniu narzędzia p. Rabat, i czas i kosztą znacznie zmniejszone zostały.

— Z Aleksandrii donoszą, że wylw Nilu zajął 4,000 hektarów i 5 kilometrów kolei żelaznej. Rząd przedsięwziął środki, aby zapobiedz nieszczęściom. Armja strzeże grobli.

— Aleksander Artus, kompozytor i dyrektor teatru „Ambigu“ w Paryżu, za ułtwor swój muzyczny p. n. „Powrót żołnierza“, ze słowami pani Melanji Waldor, wykonany dnia 15 sierpnia, otrzymał od cesarza Napoleona medal srebrny. Piękny ten utwor już wyszedł w ozdobnych wydaniach w Paryżu.

— O kanale morskim z Paryża do Dieppe, bardzo myślą we Francji. Dzieło to powierzone znanemu inżynierowi Dumont, który już w liczmem gronie swoich współkołegów badał miejscowość i dał jak najlepszą opinię. Z powodu tego kanału, utworzony zostanie port w Paryżu, a istniejący w Dieppe, będzie powiększony, tak, aby w obu mogły stawać dwa-masztowe okręta przeznaczone do żeglowania po kanale. W tem połączeniu stolicy Paryża z Oceanem, przewidują ogromne zyski, i dla tego roboty te odbędą się przez wspólny prywatną bez żadnego udziału lub pomocy ze strony rządu.

— P. Edw. Fournier, w czasie bytności w Londynie w przeszłym miesiacu, odkrył u jednego z księgarzy na Sogo-square, zachowane tam od lat czterdziestu rękopisma Beaumarchais, które w r. 1828 naprośno wystawione były na sprzedaż. Składają się one z siedmiu tomów, poezji, notat, listów, aktów, dokumentów, bardzo ważnych. P. E. Fournier natychmiast napisał do dyrektora teatru francuzkiego (Comedie-Française) przedstawiając mu, że trafiała się jedyna zrzeczność dokompletowania zbioru rękopisów, autora Cyrulika Sewillskiego, i Matki występnej. W siedmiu tomach zbioru, oprócz oryginału Cyrulika, zawarte były innych sztuk Beaumarchais odpisy z mnogimi warjantami, i ośm do dziesięciu prac jego dramatycznych całkiem nieznanych, jedna komedja prozą we trzech aktach, inne wierszem, tom korespondencji literackich, dyplomatycznych; akta do sprawy Beaumarchais z kawalerem d'Éon etc. P. E. Thierry pospieszył z nabyciem tej pozostałości dla biblioteki teatru.

— Zamek Miramar, w którym arcy-książę Maksymilian przyjmował poselstwo meksykańskie ofiarujące mu koronę, leży o cztery kilometry od Triestu, na szerokiej podłożu skalistym występującym w morze. Zbudowany w stylu gotyckim, bardzo rozległy i wspaniały, jest świeżym przed laty kilka dopiero wzniesionym gmachem. *Miramar*, pięknie brzmiece imię jego, nadane mu przez arcy-księcia, oznacza: *patrzy na morze*. Arcy-książę zgromadził tu bardzo szacowne zbiory okazów z historii przyrodzonej, w czasie swych podróży nabyte, lub ofiarowane przez oficerów marynarki austriackiej. Jest tu także znaczna biblioteka hiszpańska, zamykająca w sobie między innymi wszystko, co o Meksyku napisano od odkrycia jego przez Fernanda Cortez. Arcy-książę mówi i pisze doskonale po hiszpańsku; zresztą, jak cesarz, umie on dobrze siedm języków. Okolica zamku *Miramar* jest ulubioną przechadzka mieszkańców Triestu, którzy się tu w niedziele i święta tłumnie zbierają. Park, apartamenty wspaniałe, galerja obrazów, zbiory historii naturalnej, otwarte są dla odwiedzających.

— Miedzy innymi przesłaniem do Francji zwierzętami, które otrzymało towarzystwo aklimatyzacyjne, jest nowy rodzaj kur z górk Szucazen. Ptaki te zowią się po chińsku Tu-szeu-ku (kury wyrzucające jedwab). Mieszkańcy tych okolic, w których się one znajdują, bory się cenią i z pierza i z mięsa. Vice-kroń i osoby majątniejsze hodują je w klatkach jako ciekawość. Kura ta jest wzrostu zwyczajnej, pióra okrywające ją są świetne i w piękne barwy strojne; głowę mają czerwoną z czubkiem złotym złocistym, oko otwarte obwiedzione do koła niebiesko, piersi barwy ognistej, szyję niebieską jasną, grzbiet i podbrzusze czerwone, popstrzone plamkami białymi. W lecce po kilka razy na dzień, uduymają się, rozstrzępią pióra jak pawie i indyki i trzepoczą świetnie skrzydłami, potem z gardła wysuwa się błona koloru niebieskiego w plamki ogniste, na głowie pióra podnoszą się w kształcie różków lazurowych. Ten popis piękności trwa kwadrans i kończy się dźwiękiem jakby szyszkim. Oprócz tych zalet zewnętrznych kura Tu-szeu-ku posiada znakomite przymioty jako ptak domowy i jadalny. Odnacza się także przywiązaniem do rodziców, rzadkimi miedzy zwierzętami: małe karmia starych, które już na żer chodzić nie mogą. Mięso ma być doskonałe, smaczne i delikatniejsze od bantau; Chłiczcy utrzymują, że jeżdenie jego rozwija szczęśliwie władze umysłowe... czego jednak w Chinach nie wiadać.

— W czasie odwiedzina w Potsdamie członków kongressu statystycznego, jeden z oficerów pruskich rozmawiał z angielskim, który w końcu zwrócił się do angielskiego, który w końcu zwrócił się do angielskiego. Stosunki moje, — odpowiedział mu oficer — ożnienie z Angielką jest potrosze tedy przyczyną. Uczony Anglik zażądał wiedzieć z kim był oficer żony. Matka żony mojej, odparł oficer — jest królowa Wiktoria.

— We Włoszech prace użytku publicznego, po miastach na prowincji, żywo bardzo się dokonywają; budowa dróg, akweduktów, mostów, oświetlenie gazem, wszędzie się prawie przedsiębierze i śpiesznie dopełnia. Małe miasteczka jakby cudem się przetrwarzają. Pomniki dla znakomitości wyrastają w wielkiej ilości, co zresztą w całej Europie zdaje się być na porządku dziennym. W Luceu, mieście niedawno jeszcze bardzo katolickim, wzniesiono świeżo posąg Burlamachiemu. Ten Burlamachi, przyjąwszy protestantyzm, z rozkazu inkwizycji ukarany był śmiercią. W Savigliano stawia pomnik hr. Santa Rosa, który padł w walce o niepodległość grecką. W Bone, dla Botlero, który był Fenelonem jednego z książąt Piemontu i uczynił Machiavelem Włoch wyższych. Ariosto mieć będzie pomnik w Reggio. Rzeźbiarstwo ma dosyć do czynienia, ale sztuka, niestety, nie dźwiga się żywo jakby powinna, przy zachęceniu wielostronnej; większa część posagów zaledwie podnosi się nad mierność...

— Koszta Amerykańskiej wojny. Przez jeden dzień bombardowania, eskadra zwiazkowych, oblegająca Charlestown oraz lądowe baterje jej pomagające, wyrzuciły na fort Wagner trzy tysiące nabojęw; każdy wystrzał kosztuje w przecięciu 30 dolarów, dolar równa się 1 r. 20 k. tym sposobem nieznaczający rezultat, osiąga się prawie milionem wydatków. Wszakże ten wydatek nie jest znaczny, w porównaniu ze stratami, jakie poniosły handel północny ze strony oderwanych korsarzy, i morskie siły Anglii i Hiszpanji od zwiazkowych kaprów. Od piętnastego czerwca do końca lipca, korsarz oderwanych „Alabama“, częścią zniszczył, częścią schwycił siedmnaście amerykańskich okrętów. Jeden dziennik wylicza długą szereg okrętów, schwytanych podczas blokady Charlestown. Nie na miliony lecz chyba na miljardy obliczyć się dadzą wszystkie wydatki, na tę straszną morską wojnę.

— Niedawno dwaj Anglicy, poszli w zakład z następną przyczyną: Jeden z nich zapewniał, że przyjdzie na obiad o ósmej godzinie wieczorem, w sukienkiem ubraniu, utkanem z wełny, która jeszcze tego dnia o piątej godzinie rano była na owocach. Przy terażniejszym stanie maszyn, które nietylko tepla i suszą, lecz nawet szyją sukno, okazało się to rzeczą możliwą. O piątę godzin rano zaczęto strzyż owce, następnie wymyto wełnę; utkano sukno, ufarbowano je i t. d. tak, iż rzeczywiście Anglik o trzy kwadranse na ósmą przyszedł na obiad, w ubraniu z tej wełny, która przed piętnastu godzinami była na owcy.

— Język Irlandzki coraz więcej wychodzi z użycia w Irlandji. W 1861 roku na 5,798,967 mieszkańców, umiało mówić po Irlandzku tylko 1,105,536, z nich zaś zaledwie 163,275 nie mówiło po angielsku, a pomiędzy te mi ostatnimi, więcej niż trzecia część nie przechodziła dwudziestu lat wieku; przy tem prawie wszyscy tacy Irlandzcy, mieszkali daleko od miast, a w wiejskich parafjach liczono ich nie więcej jak 3,750. Tym sposobem zupełne przenerodzenie Irlandji dokonuje się z tego powodu, że w Wielkiej Brytanji każdy ma prawo mieszkac gdzie się mu podoba. Dzięki temu prawu, co miesiac całe tysiące przesiedlają się w więcej bogostawione kraje. Dotąd przesiedlenie to było najliczniejsze, z Irlandji do Ameryki i Australji. Swoje grunta bledni Irlandzcy, wynoszące się z kraju, przedawali Anglikom, którzy osiadając tam ze swojemi kapitałami i działalnością, podnieśli bogactwo kraju i zamienili jaiowe pustynie w urodzajne niwy.

— Pan Salomon Andrews, doktor amerykański, wynalazł niedawno balon, za pomocą którego, jak twierdzi, będzie mógł przewozić wojsko z wszelkimi przyborami wojennymi. Dla większych armij trzeba większych ilości balonów. Bitwy staczej będą w powietrzu, miasta bombardować z oboków.

— Do jednej z wykwyntnych restauracji w Paryżu przyszedł pewnego dnia przyzwoicie ubrany młody człowiek i usiadł przed osobnym małym stoikiem. Zjadł i zapłacił za obiad i już chciał odejść, gdy kelner postrzegł, że srebrne sztucce zginiły ze stołu. Zatrzyma-

no gościa, zrewidowano, lecz nie znalazło się przy nim. Podano więc drugie srebro, i nieostrzeżenie potracono stołek, w tem upadła łyżka. Obejrzano stół i przekonano się, że sztucce przyklejone były woskiem do deski pod stołem. Wpadł na domysł, że ich musi być kilka. Udając więc, że nie wiedziano o niczem, posłano po policjanta i podano obiad przybytemu gościowi. Ten zapłacił za obiad i nieznacznie schował srebro przyklejone woskiem i wyszedł. Policjant śledził za nim i zatrzymał go zaledwie w chwili, kiedy się dwa złodzieje dzieliłi zdobywcą.

— W Hawrze umarła dwunastoletnia dziewczynka, skutkiem czułości posuniętej do najwyższego stopnia. Rodzice ukarali ją za nadto srogo za jakieś małe przewinienie, biedne dziecko wyobraziło sobie, że żyć nie może po takim poniżeniu. Nazajutrz wstała o godzinie szóstej, kupiła witrjolu i wypila go, potem powiedziała o tem sąsiadom swoim. Przywołano lekarza, lecz nic nie pomogło. Nieszczęśliwe dziecko w najokropniejszych męczarniach umarło.

— Dnia 15 z. m. zdarzył się w Berlinie następnym wypadku. Pewien kupiec, wracając do Berlina z podróży, spotkał, jadąc dorozką do swego domu, orszak pogrzebowy. Ujrawszy w powozach za trumną jakiś znajomych osób, także stanął i pyta kto umarł? Osiupiał z przerażenia, kiedy mu powiedziano, że umarła żona jego, którą niedawno zaślubił. Stał czas jakiś nieruchomie, potem zachwiał się i upadł. Zawieziono go do domu i w parę godzin nieszczęśliwy żyć przestał.

— Dziennik angielski Daily Telegraph sprzedaje się codziennie w 140,000 egzemplarzach.

— Dnia 11 września zdarzył się w Sackenburgu nadzwyczajny wypadek. Dwie dziewczynki wieszaly na placu niedaleko kościoła bieleżny. W tem postrzegli z przerażeniem, zapadające tuż przed sobą drzewo wiszące, z hukiem podobnym do grzmotu. Otwór w tem miejscu powstał miał od 3—4 stóp średnicy, lecz do wieczora tak się powiększył, że średnica jego wynosiła do 20 stóp, a nazajutrz 40 stóp. Mierzono głębę tej dziwniej otchłani, spuszcżając wąż ciężką kulę na sznurze i przekonano się, że wynosi 126 stóp pruskich. W głębi o 24 stóp od brzegu czeluści jest woda, która sprawiła to zapadnięcie się ziemi pokrywającej łożysko jakiegoś podziemnego źródła. Ziemia ciągle się jeszcze obrywa do koła i ginie w głębokościach otchłani. Mieszkańcy obawiają się o nowo wmurowany kościół, który tylko o 120 stóp oddalony jest od przepaści.

— Prace starożytnicy Rzymu osiągnęły niedawno nader ważny rezultat. Odkryto w Rzymie ślady tak zwanego R o m a q u a d r a t a, z czasów Romulusa. Rzym tym sposobem coraz bliżej poznaje się z samym sobą i poznaje swoją przeszłość z własnych starożytnych pamiatek.

— W Solenhofen, w kamieniu litograficznym odkryto nowe przedpotopowe zwierze, które opisał sławny anatom i paleontolog Owen i nazwał: *Archaeoptrix mauris*. Pośredniczy ono pomiędzy ptakami i plazami. Jest wielkości kruk, posiada ogon opatrzony trzydziestu krgami, długi na całą jedenaście, a na trzy i pół szeroki. Ogón ten z budowy podobny do wiewiórczego, ale cały pokryty piórami, których ślady pozostały na kamieniu.

— W Worcester (Massachusetts) przeniesiono piec należący do fabryki Washburna. Objętość jego wynosi 100 angielskich stóp, składa się z 60,000 cegieł, a waży 170 ton. Przeniesiono go na odległość 150 stóp, tak spokojnie, że ani jedna cegła nie poruszyła się z miejsca. Tak przynajmniej zapewnia dziennik *Commercial Bulletin*, szkoda tylko, że nie wspomina jakim sposobem uskuteczono to przeniesienie.

— Według urzędowych źródeł, ludność Francji składa się z 48,900,000 Francuzów, 14,000 Romano-Prawoslawów, 1,160,000 Niemców, 1,670,000 Bretończyków, 250,000 Włochów, 200,000 Flamandów, 160,000 Basków, 100,000 Katalończyków, ogółem 55,840,000.

— W Memorjale dyplomatycznym czytamy: „Upowzechniona ostatniemi czasy wiadomość o tem, iż już się rozpoczął druk niecierpliwie oczekiwanego w świecie literackim i politycznym „Zycia Cezara“, (pióra cesarza Napoleona III), zdaje się przedwczesną. Skrupulatna troskliwość dostojnego autora przy sprawdzaniu chronologii, porównywaniu faktów i sprzeczności, napotykanym w różnych pomnikach, opóźnia ukończenie tej pracy. Prócz tego, latwo pojąć, iż zajęcia sprawami państwowymi nie dozwalały wyłącznie poświęcić się tak ważnemu dziełu. O ile nam wiadomo, część pierwsza „Zycia Cezara“, już skończona i przygotowana do druku, dochodzi tylko do przejścia przez Rubikon.

— W stolicy prowincji niższej Koehinchiny skazano niedawno dwóch chrześcijan na utopienie; walczyli cztery godziny z falami, dopóki wreszcie nie poszli na dno. Niektórych pocinano, innych zakopywano żywcem po kilku w jednym dole. Rzuceno wąż ojca, potem syna, którego matka przysłała wykupić 30-stu piastrami; piastry wzięto, lecz syna zakopano, wszadziwszy mu w usta trzęsnę, by dużej mógł oddychać. Dobyto go późnię, jeszcze żywego. W Ke-Doi spalono neofitów 53, a około ich stosu modlili się inni chrześcijanie.

— Rolnictwo w Północnych Stanach Zjednoczonych Ameryki, w przeciągu ostatnich ćwierci bieżącego stulecia, zrobiło tak wielki postęp, iż z niem nie jest w stanie równać się Europa. W czasach terażniejszych Amerykanie nie kontentują się produkcją zboża, któreby wystarczało na zaspokeienie ciągle wzrastającej ludności, lecz liczą jeszcze na coroczny nadmiar zboża, dochodzący do kilku milionów, na sprzedaż do Europy. W ciągu 10 lat od 1840—1850, coroczny sprzęt pszenicy w Stanach Zjednoczonych wzrósł od 84 do 100 milionów buził, to jest na 20%, w roku 1855 produkcja pszenicy doszła do 165 milionów do 247,500,000 dolarów, kukurudzy 600 milionów buził za 360 milionów dolarów, owsa 170 milionów buził za 68 milionów dolarów,

a kartofli 110 milionów buził za 41,250,000 dolarów; zbiór tych czterech głównych produktów dochodził okragło do 290 milionów korey za 896,250,000 zblur sr. Wywóz produktów surowych i rzeczy pokarmowych, wywożonych ze Stanów Zjednoczonych wzrastał w nadzwyczajnym postępie. W roku 1845 wywieziono za 16,743,421 dolarów, w roku 1850 za 26,051,337 dolarów, a w 1856 za 65,901,240 dolarów (czyli 81,250,000 rubli srebrnem). W Stanach nowych, gdzie rolnictwo natrafia na ziemię dziewiczą, tak korzystną dla produkcji wszelkiego rodzaju zboż, albo gdzie ogromne obszary, ostatniemi czasy osuszone, powiększyły przestrzeń uprawną, zbiór zboża rośnie w ogromnym postępie. W Stanach środkowych, gdzie grunt z natury obfito ulepszony przez staranną uprawę, produkcja zboża dosięga swej granicy; w Stanach dawnych zdaje się ona zmniejszać. W północno-wschodnich Stanach, z jednej strony klimat, z drugiej niedokładna uprawa pól, są przyczyną tego zmniejszenia. Rolnictwo w Stanach Zjednoczonych głównie winno swój postęp zażycie rąk na maszyny; siewniki, żniwiarki, mlócznie zastępują do miliona rąk. W jednym Stanie Illinois agent Mak-Kormika sprzedał w ciągu jednego lata 250 żniwiarek, których tam rachują do 10,000. Pospolicie leżą, iż żniwiarka dwukonna z dwoma robotnikami i jednym chłopcem zastępuje 12 robotników i oszczędza roboty pięciu, a zatem te 10 tysięcy żniwiarek oszczędzają pracę 50,000 ludzi. Przystępując, iż maszyna pracuje przez dni 30 i licząc płacę dla jednego robotnika po jednym, otrzymamy oszczędność na 1,500,000 dolarów; lecz w wielu miejscach nie można dostać podczas żniwa taniej robotnika jak 2 dolary. Przyjmując tę liczbę za zasadę, otrzymamy oszczędność 1,500,000 dolarów. Wszystkie żniwiarki używane w Stanach Zjednoczonych pomnażają 300,000 robotników, co wynosi 20 milionów dolarów. Dołączamy do tego oszczędzoną pracę i pieniądze przez siewniki, mlócznie i inne maszyny, a będziemy mieli pojęcie o ogromnym przemyśle rolnym w Stanach Zjednoczonych i o taniości produkcji. Potrzeba zwrócić jeszcze uwagę, iż korzyści te osiągnięto w ostatnich latach dziesięciu, nie będzie przeto nie dziwnego, jeżeli one powiększą się jeszcze bardziej, szczególnie, gdy para zastosowaną zostanie do uprawy gruntu.

— J a k ó b G r i m m. Ten znakomity niemiecki pisarz, który wraz ze swoim bratem Wilhelmem, od tak dawna zyskał sławę nietyklo w Niemczech lecz i w całej Europie, umarł w Berlinie 9-go września, wieczorem, po krótkiej chorobie. Urodził się 4-go stycznia 1785 r., umarł więc w 79 roku życia. Aczkolwiek po śmierci swego brata, usunął się zupełnie od świata, do ostatnich przecież chwili nie zaniedbał prac, którym poświęcił swe długie i pożyteczne życie. Głównem atoli zajęciem, przy którym śmierć go zastała, było opracowanie wielkiego niemieckiego słownika Grimm, jak większą część sławnych pisarzy, wiele musiał doznać i wycierpieć, nim osiągnął mały listek wawrzynu, który może nieraz gorącemi łzami okulić przypadło. Skoro wstąpił na widownię literacką, August Wilhelm Szlegel zapatrywał się na starożytną niemiecką literaturę jako na swoją własną dziedzinę, i wcale nieżycziwle obszedł się z młodym współzawodnikiem, traktując go z góry, jako przywłaszczyłca i znajdując mnóstwo omyłek w jego etymologii. Wszakże, gdy uczucia Szlegla się zmieniły, zaczął otężyć w rozmowach i swolch utworach, wyrażać się o Grimmie, jako o człowieku wysoko utalentowanym, a raz nawet powiedział: „Nie mogę wymówić jego imienia, abym nie podziwił jego geniuszu.“ Strata jego tem większa, że Niemcy szanowali w nim nie tylko uczonego lecz i człowieka. We wszystkich jego utworach przebiega się najdłuższy roz sądek. W polityce trzymał się zdań wyzwolonych i stał żył w przyjaźni z wielu reaktorami dzienników niemieckich. Nie można dość się najałować, że wielki słownik narodowy, którym się zajmował, doprowadzony jest tylko do wyrazu F r o m m ; jednak spodziewać się należy, że materiały, które zmarły zostawił, będą dostateczne na doprowadzenie tego dzieła do końca.

— Jakiś amerykański kuglarz, w rodzaju Barnuma, przybył do Filadelfji ze zbiorem rozmaitych osobliwości, między któremi było sześcioro dzieci, trzech chłopców i trzy dziewczęta, tak do siebie podobne wzrostem, twarzą, postawą, rysami, że gdy je jednakowo pobierano, niepodobna było rozpoznać jednego od drugiego. Pokazujący zakładał się z każdym, o co kto chciał, że nikt nie potrafił różnicę plic pięknej od plic niepięknej. Stał do zakładu Irlandzkiej i stawil dziesięć dolarów. Przyjęto zakład. Wyszli i powrócił z szęścią jabłkami, które z kolei rzucił każdemu z dzieci. Treje schwyliło jabłko w dłoń, trzy nastawili fartuszek. „Te są dziewczęta, zawołał Irlandzcyk. — Doświadczenie okazało się sprawiedliwym, i wygrana została przy dowcipnym emigrancie — z wielką poctością widzów.

OBЪЯВЛЕНИЕ.

ПРОПАЛЪ ВЕКСЕЛЬ, выданный дворянину Яну Ердману помщикамъ Людвигомъ Бенедиктовичемъ Петкевичемъ 21 мая 1856 года и тогоже числа явленый по книгамъ Виленскаго нотаріуса, на 820 руб. съ просрочкою. По этому векселю, послѣ свѣдѣній Ердманъ, слѣдуетъ еще Ердману 620 р. съ процентами съ 1861 г. предпріимаятъ что деньги эти должны быть выплачиваемы г. Петкевичемъ ни кому иному, какъ только ихъ владѣльцу.

1—557

Прихаль въ Вильно его преосвященство епископъ Августовской епархіи г. Константъ Лубенцій.

Прихаль до Вилда Jego Excellencia Biskup diecezji Augustowskiej ks. Konstanty hr. Lubienski.

Дозволено Цензурою. 13 Октября 1863 г. Вильно.

W Drukarni A. H. K i r k o g a.